

**Mesleki ve Teknik Eğitim
Genel Müdürlüğü**

Güzel Sanatlar Lisesi

**GELENEKSEL TÜRK
SANATLARI EBRU
12**

Ders Kitabı

YAZAR
Yeşim Güzin ÇAKAN

DEVLET KİTAPLARI
BİRİNCİ BASKI
....., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI	: 7029
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ.....	: 1182

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

.....
Editör :
Doç. Dr. Ahmet Sacit AÇIKGÖZOĞLU :
.....
Dil Uzmanı :
Hüseyin YILMAZ :
.....
Program Geliştirme Uzmanı :
Muharrem Hilmi AKBULUT :
.....
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı :
Nevzat AKBABA :
.....
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Uzmanı :
Maruf BEÇENE :
.....
Görsel Tasarım Uzmanı :
Yeşim Güzin ÇAKAN :
.....

ISBN 978-975-11-5007-3

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 27.03.2019 gün ve 6348110 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 104439977 sayılı yazısı ile birinci defa 2.339 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

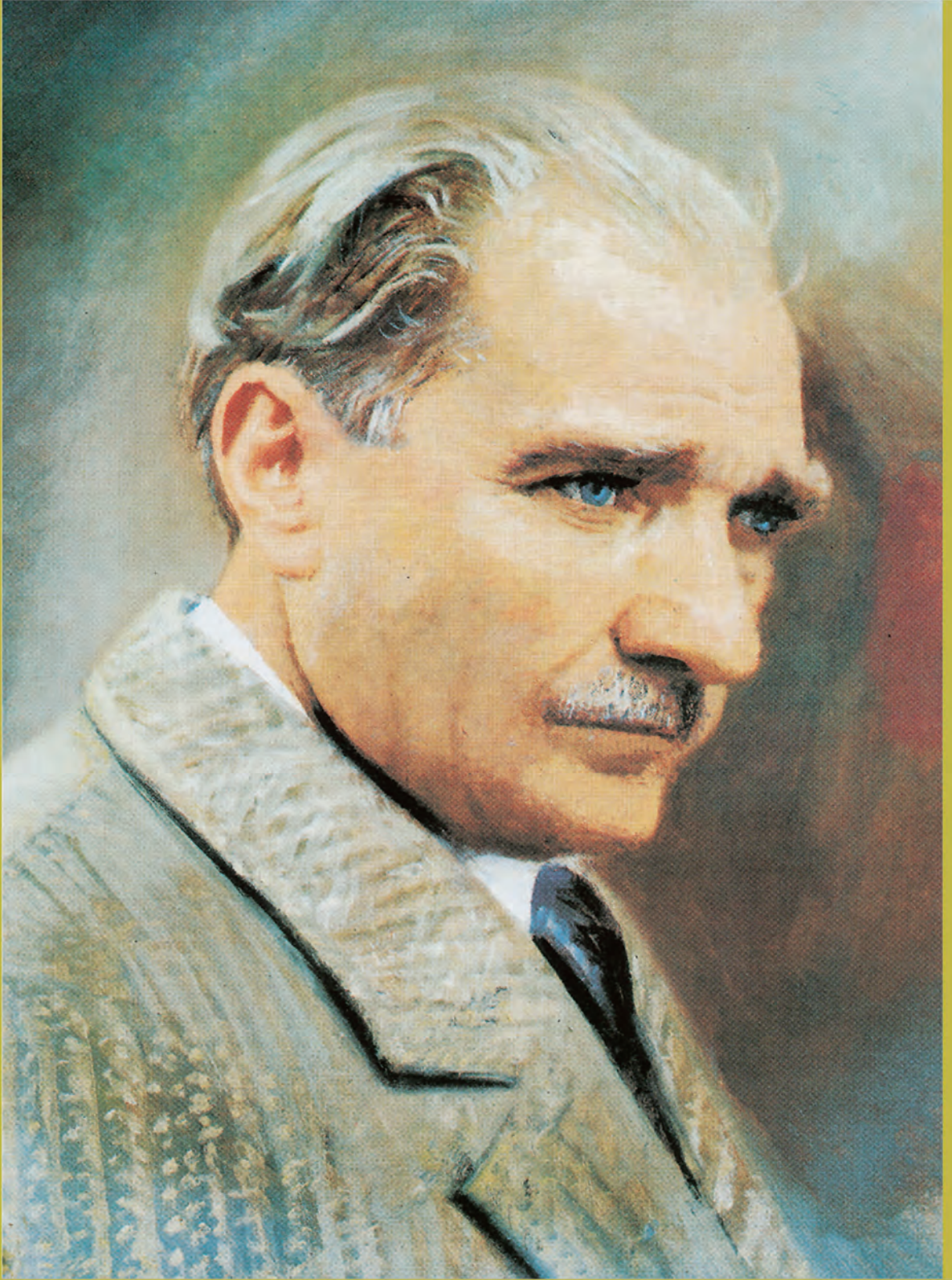
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

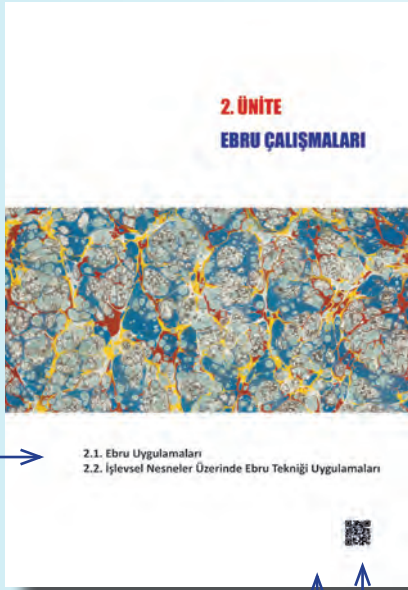

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

KİTABIN TANITIMI	8
1. ÜNİTE TÜRK EBRU SANATI	9
1.1. TÜRK EBRU SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ	10
1.1.1. Türk Ebru Sanatının Tarihsel Gelişimi ve Anlamı	10
1.1.2. Ebru Sanatının Kullanım Alanları ve Amacı	13
1.1.3. Türk Ebru Sanatçıları	15
1.2. EBRU YAPIMINDA KULLANILAN MALZEMELER	21
1.2.1. Kıvam Arttırıcılar	22
Okuma Parçası	24
1.2.2. Boyalar	24
1.2.3. Ebru Fırçaları	26
1.2.4. Ebru Teknesi	27
1.2.5. Ebru Kâğıdı	27
1.2.6. Öd	28
1.3. EBRU ÇEŞİTLERİ	29
1.3.1. Ebru Çeşitleri (Tanımlar)	29
1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Soruları	38
2. ÜNİTE EBRU ÇALIŞMALARI	41
2.1. EBRU ÇEŞİTLERİ İLE ÇALIŞMALAR	42
2.1.1. Ebru Çeşitleri ile Uygulamalar	42
a. Battal Ebru	42
b. Gel-Git Ebru	44
c. Şal Ebru	45
ç. Taraklı Ebru	46
d. Kumlu-Kılçıklı Ebru	47
Okuma Parçası	47
e. Hatip Ebru	48
f. Çiçekli Ebrular	49
2.2.2. İşlevsel Nesneler Üzerinde Ebru Tekniği Uygulamaları	60
2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Formları	67
3. ÜNİTE EBRUDAN FARKLI TASARIMLAR	69
3.1. EBRUDAN TASARIMLAR	70
3.1.1. Hafif Ebru Üzerinde Özgün Tasarımlar	70
3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Formları	76
1. Ünitenin Ölçme ve Değerlendirme Sorularının Cevapları	77
Sözlük	78
Kaynakça	79

KİTABIN TANITIMI

Ünite kapak sayfaları

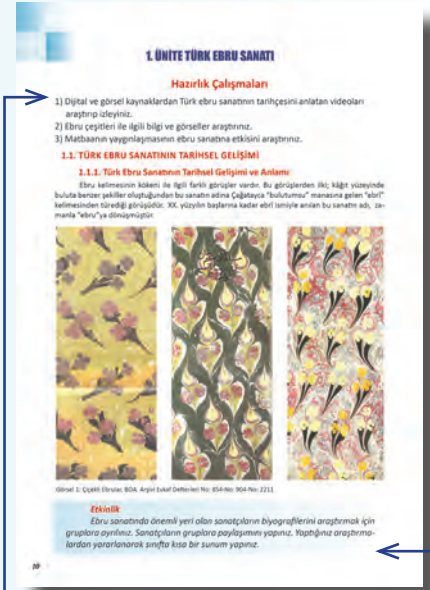
Ünite numarası, adı ve ünite konu başlıkları

Ünite karekodu

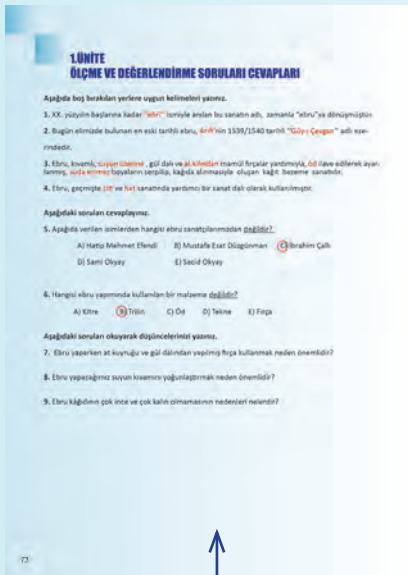
Uygulama teknikleri ve karşılaşılabilecek sorunlarla ilgili önemli bilgilerin yer aldığı bölüm

Ünite konu anlatımları ve destekleyici görseller

Üniteye ilişkin ön bilgilerin harekete geçirilmesini sağlayacak soru ve çalışmaları kapsayan hazırlık bölümü

Ünite kazanımlarına uygun etkinliklerin yer aldığı bölüm

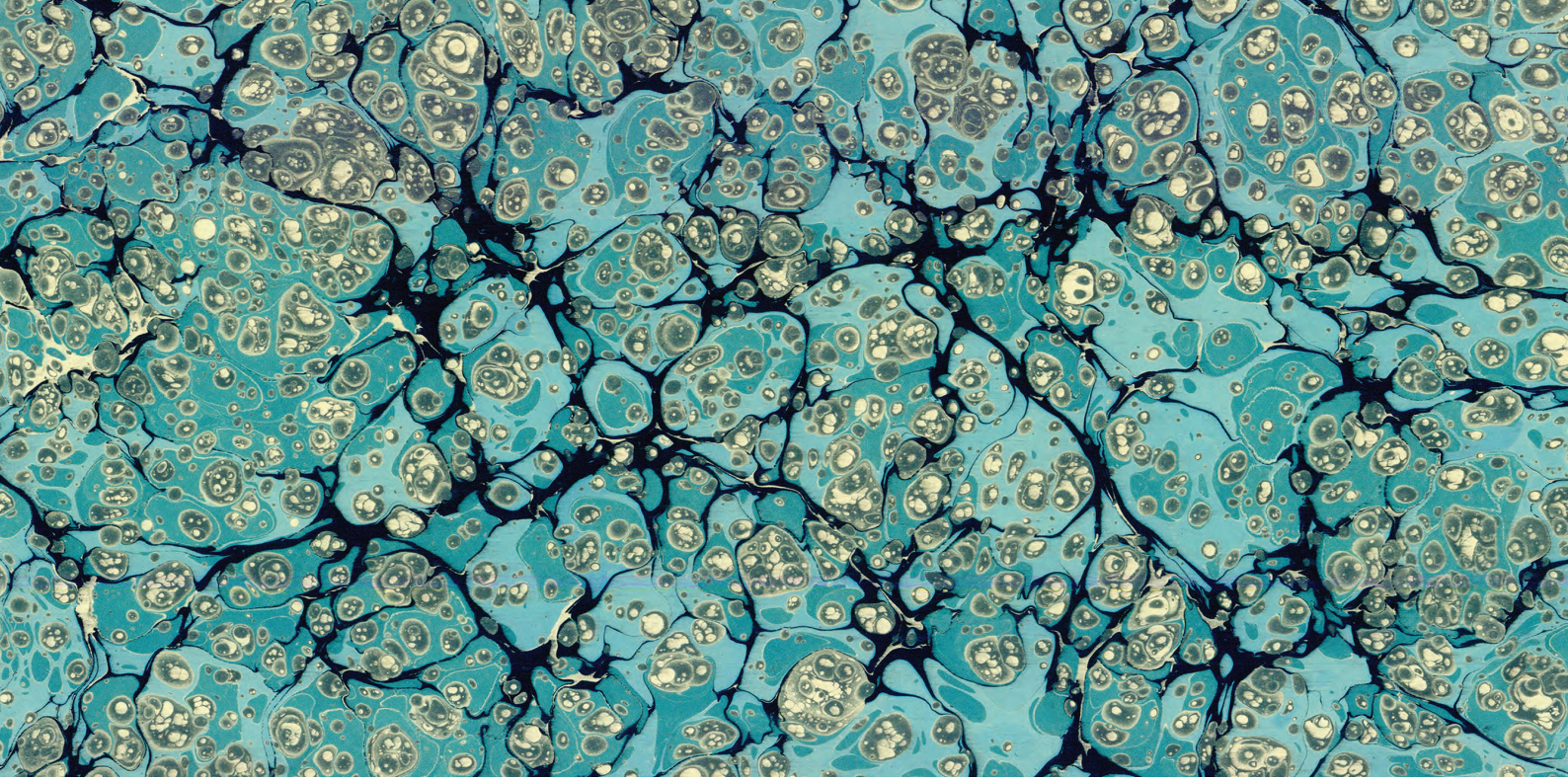
Ünite ile ilgili öğrenilen bilgi ve deneyimleri ölçme ve değerlendirmeye yönelik sayfalar

Okuma parçaları

1. ÜNİTE

TÜRK EBRU SANATI

- 1.1. Türk Ebru Sanatının Tarihsel Gelişimi
- 1.2. Ebru Yapımında Kullanılan Malzemeler
- 1.3. Ebru Çeşitleri

1. TÜRK EBRU SANATI

Hazırlık Çalışmaları

- 1) Daha önce hiç “ebru” görmüş müydünüz? Gördüyseniz ebruyu hangi tür eserlerde gördünüz? Bu eserlerin özelliklerini düşündüğünüzde “ebru sanatının” tarihinin ne kadar eskilere uzandığı hakkında bir değerlendirme yapınız.
- 2) Matbaanın yaygınlaşmasının ebru sanatına etkisini araştırınız.

1.1. TÜRK EBRU SANATININ TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.1. Türk Ebru Sanatının Tarihsel Gelişimi ve Anlamı

Ebru kelimesinin kökeni ile ilgili farklı görüşler vardır. Bu görüşlerden ilki; kâğıt yüzeyinde buluta benzer şekiller oluştuğundan “bulutumsu” manasına gelen “ebrî” kelimesinden türediği görüşüdür. XX. yüzyılın başlarına kadar “ebrî” ismiyle anılan bu sanatın adı, zamanla “ebru”ya dönüşmüştür.

Görsel 1: Çiçekli Ebrular, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Evkaf Defterleri No: 854-No: 904-No: 2211

Etkinlik

Ebru sanatında önemli yeri olan sanatçıların biyografilerini araştırmak için gruplara ayrılınız. Sanatçıların gruplara paylaşımını yapınız. Yaptığınız araştırmalardan yararlanarak sınıfta kısa bir sunum yapınız.

Bazı araştırmacılar, ilk ebrunun Türkistan'da yapıldığını ve Türklerin göçleriyle Osmanlılara kadar geldiğini, bazıları ise Uygur Türklerine kadar dayandığını iddia etmektedirler.

Ebrunun, Çağatayca "ebre" kelimesinden geldiğini kabul edenler de vardır. "Ebre"; roba (el-bise) yüzü, kürk kabı, hare gibi dalgalı ve damarlı kumaş veya kâğıt anlamlarına gelen bir kelimedir. Ebrunun, ebre kelimesinden geldiği görüşünün kabul edilmesi durumunda tarihini 15. yüzyıla kadar götürmek mümkün olur.

İran kaynaklarına göre ise ebru Hindistan'dan ortaya çıkmış ve İran üzerinden Osmanlılara gelmiş bir sanattır.

Esasen tüm bu görüşler birer hipotez olmaktan kurtulamamıştır. Çünkü ebru sanatı, daha yakın tarihlere kadar müstakil bir sanat olarak değerlendirilmediğinden ve eserin üzerinde, yapıldığı tarih veya ustasının ismi yazılmadığından dolayı ilk kez ne zaman ve nerede uygulanmaya başlandığı konusunda kesin bir bilgi vermek mümkün olamamaktadır.

Görsel 2: Çiçekli Ebru, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Evkaf Defterleri No: 915

Bir ebrunun yapım tarihinin kesin olarak söylenebilmesi için ancak doğrudan ebru üzerine bir tarih yazılmış olması gerekir. Çünkü eski tarihli kitapların cilt kapaklarının içlerinde yan kâğıdı olarak kullanılan ebrunun, kitabın yazıldığı tarihte değil de yıllar sonra cildin tamiri esnasında yapıştırılmış olması ihtimali çok sık karşılaşılan bir durumdur.

Bugün elimizde bulunan en eski tarihli ebru, İranlı şair Ârifi'nin 1539/1540 tarihli "Guy-ı Çevgan" adlı mesnevisidir. Eser, her yaprağının kenarlarında ebrular olması yönüyle ebru tarihi açısından güvenilir bir kaynak olma özelliğine sahiptir. Bu eser Topkapı Sarayı Müzesi arşivinde bulunmaktadır.

Türk ebru sanatı ile ilgili ilk belge 1608 tarihli bir yazma eser olan Şebek Mehmet Efendi'nin "Tertîb-i Risâle-i Ebrî" isimli eseridir. Eserde, ebru sanatının bugün de kullandığı birçok tekniğin bilgisi verilmektedir.

Ebru ile ilgili önde gelen kaynaklar, ebrunun dünyadaki merkezinin 19. yüzyıla kadar İstanbul olduğu görüşündedir. Fakat bu tarihten itibaren kolay ve seri üretimi olanaklı kılan matbaanın yaygınlaşması nedeniyle ebru sanatı duraklar. Oysa aynı yıllarda bazı Avrupa ülkeleri ebruyu "Türk kâğıdı veya Türk mermer kâğıdı" olarak isimlendirerek geliştirirler.

Ebrudaki duraklama dönemi, değerli usta sanatçılarımızın yetişmesi ve onların gayretleri ile son bulur. Günümüzde ise artık ebrunun eski parlak günlerine yakın bir yükselişin sürdüğünü gözlemlemek mümkündür. Art arda yetişen ustalar sayesinde bugün Türk ebru sanatı gelişerek eski kuşaklardan yeni kuşaklara aktarılmış ve tüm dünyada ebruculuk, ülkemizin klasik sanatları arasında yer almıştır.

Ebru sanatı ile ilgili farklı tanımlar yapılsa da Türk ebru sanatının tanımı şöyledir:

Ebru; kıvamlı suyun üzerine, gül dalı ve at kılından mamül fırçalar yardımıyla sığır ödü ilave edilerek ayarlanmış, suda erimez boyaların serpilip, kâğıda alınmasıyla oluşan kâğıt bezeme sanatıdır.

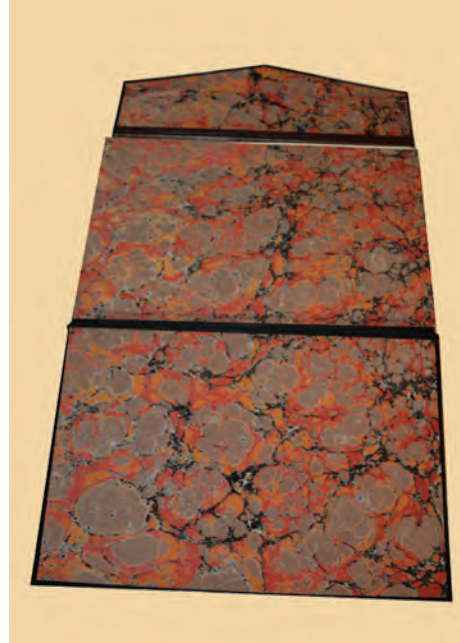
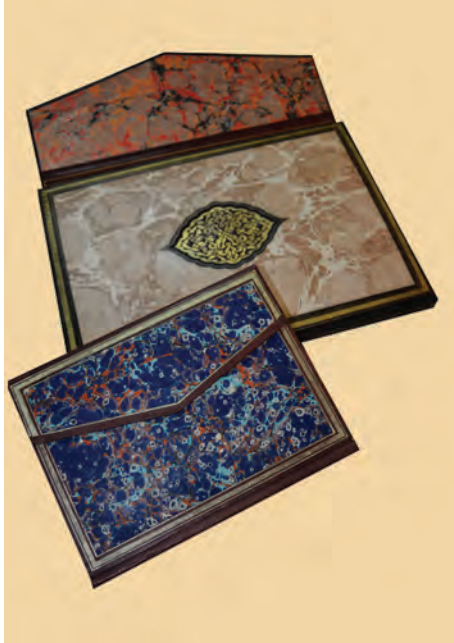

Görsel 3: Hatip Mehmed Efendi dönemine ait kapak ve mıkleb örnekleri, Süleymaniye Kütüphanesi-Nusret Hepgül ebru albümü 18

1.1.2. Ebru Sanatının Kullanım Alanları ve Amacı

Ebru, geçmişte cilt ve hat sanatında yardımcı bir sanat dalı olarak kullanılmıştır. El yazması kitapların ciltlerinde yan kâğıt (kapak ile kitabı birbirine bağlayan kâğıt) olarak hat sanatında ise yazıların iç ve dış pervazlarında kullanım alanı bulmuştur. Hafif ebru olarak bilinen ebru çeşidi yazılara zemin oluşturmak için tercih edilmiştir. Bunlardan başka, ebru kağıtları ile ferman muhafazaları ve yine bir kitap muhafazası olan kubur ismindeki kutuların süslemesi de yapılmıştır.

Ayrıca ebru kâğıtlarının, resmî devlet belgeleri ile çeşitli anlaşmaların yazıldığı metinlerde zemin olarak tercih edildiği de görülmektedir.

Görsel 4: Ebrulu cilt, kutu ve kubur Örnekleri-Ahmet Sacit Açıkgözoğlu

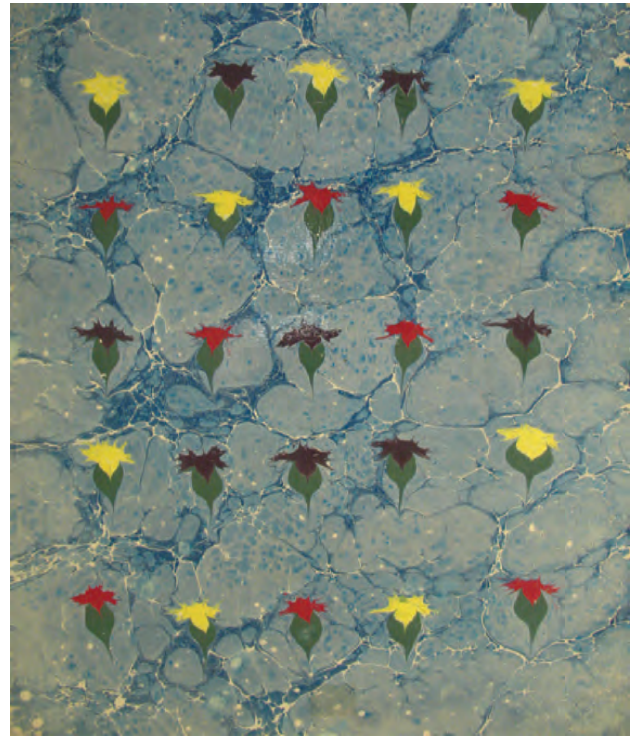
Geçmiş yıllarda kullanılan bu ebruların üzerlerine ezilmiş altın varak serpiştirilerek “zer-efşanlı ebru” ya da hatip ebrularının dış sınırlarına altın kontur çekilerek “tahrirli ebru” meydana getirilmiştir.

Yine “koltuk ebrusu” adı verilen bir tür de vardır ki bu hat sanatındaki farklı yazı boylarından kaynaklanan kağıdın iki tarafında oluşan boşluğun değerlendirilmesiyle meydana gelir (Görsel 5).

“Koltuk” adı verilen bu boşluğa ya tezhip veya maliyeti daha düşük olması nedeniyle genellikle ebru süslemesi yapılmıştır.

Görsel 5: Sülüs-nesih kıt'a şeması-hatip ve koltuk ebrusu

Görsel 6: Koltuk ebruları-Mustafa Esad Düzgünman, Süleymaniye Kütüphanesi-Nusret Hepgül ebru albümü 15

Günümüze gelindiğinde ebru sanatı geleneksel kullanım alanlarının yanı sıra müstakil bir sanat dalı olarak varlığını devam ettirir. Günümüzün sanatçıları, geleneksel ebru formlarına kendi üsluplarını da katarak yaptıkları değerli eserlerle ebruculuğu farklı bir konuma taşımışlardır. Bugün artık ebru tekniği sadece kâğıt üzerine değil; ahşap, seramik, kumaş, cam vb. malzemeler üzerine de uygulanmaktadır.

Etkinlik

Bir ebru sanatçısı ile iletişime geçerek ebru sanatı ve kullanım alanları hakkında röportaj yapınız.

1.1.3. Türk Ebru Sanatçıları

Türk ebru sanatı geçmişte pek çok isimsiz usta yetiştirmiştir. Bunu, bugün onlardan kalan eşsiz eserlerden anlamaktayız. İsimsiz, çünkü bu ustaların pek çoğu eserlerine isim, imza veya tarih gibi kendilerini tanımamıza yarayacak herhangi bir kayıt düşürmemişlerdir.

Şebek Mehmed Efendi

Bilinen en eski ebru ustamız Şebek Mehmet Efendi'dir. Hakkında çok fazla bilgi olmamakla beraber Şebek Mehmet Efendi'den ebru hakkında yazılmış en eski eser olan «Tertîb-i Risale-i Ebrî (1608)» de: "Allah rahmet eylesin" diye bahsedilmesinden onun, 1608'den önce yaşadığını anlamaktayız.

Mehmet Efendi hakkındaki en önemli tarihi verilerden birisi de şair Fuzûlî'ye ait olan 1595 tarih kaydı olan "Hadikatü's-Süeda" isimli yazma nüshada ona ait ebrular olmasıdır.

Görsel 7: Şebek Mehmed Efendi ebrusu

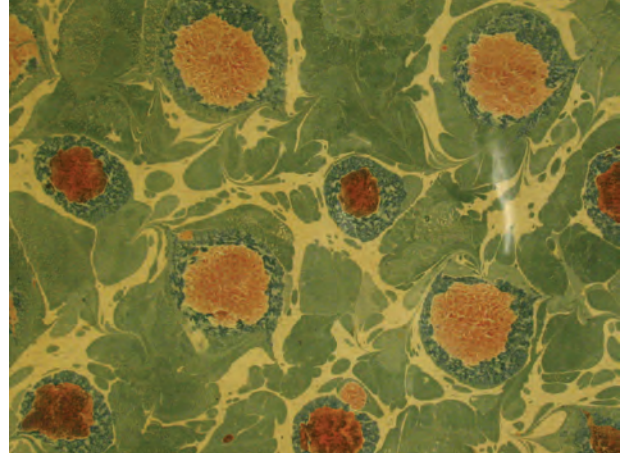
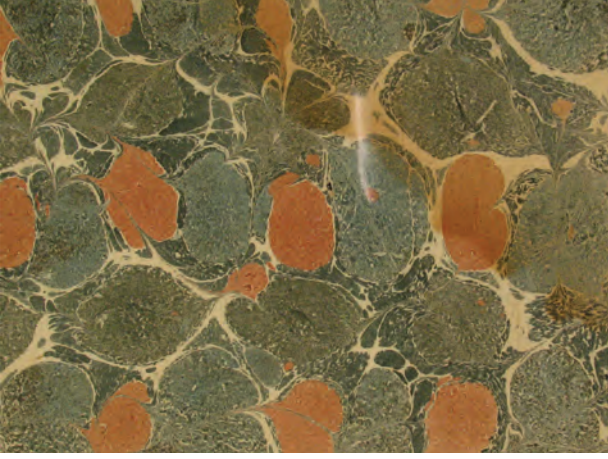
Hatib Mehmed Efendi (?/1773)

Kendisi, Büyük Ayasofya Camii'nin hatibi olduğundan "Hatib" adıyla meşhur olmuştur. Hatip Mehmet Efendi'nin de doğum tarihi bilinmemektedir. Ancak kaynaklardan İstanbul'da yaşadığını ve 1773 yılında vefat ettiğini öğreniyoruz.

Ebruları yaşadığı dönemin işlerinde (cilt ve hat vb.) beğenilerek kullanılmıştır. Hafif zemin üzerine boyaları iç içe koyup, ince tel veya tek at kılı (günümüzde "biz" kullanılmakta) ile hareket vererek oluşturduğu ebru tarzı çok beğenilmiş ve bu tarz "hatib ebrusu" olarak tarihe geçmiştir.

Görsel 8: Hatib Mehmed Efendi Ebruları, Süleymaniye Kütüphanesi-Nusret Hepgül Ebru Albümü 18

Görsel 9: Hatip Mehmed Efendi Ebruları Süleymaniye Kütüphanesi-Nusret Hepgöl Ebru Albümü 18

Şeyh Sadık Efendi (?/1846)

Hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Şeyh Sadık Efendi'nin Buhara Vabakne doğumlu olduğu, ebruyu da burada öğrendiği ve oğullarına da (Edhem ve Nafiz Efendiler) öğrettiği bilinmektedir.

Üsküdar Özbekler Tekkesi şeyhi olan Sadık Efendi, 1846 yılında İstanbul'da vefat etmiştir.

Görsel 10: Şeyh Sadık Efendi Ebruları Süleymaniye Kütüphanesi-Nusret Hepgöl Ebru Albümü 18

Nazif Efendi

Şeyh Sadık Efendi'nin ikinci oğludur. Hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Ebruyu babasından öğrendiği bilinmekle birlikte elimizde kendisine ait ebru bulunmamaktadır.

Hezarfen Edhem Efendi (1829/1904)

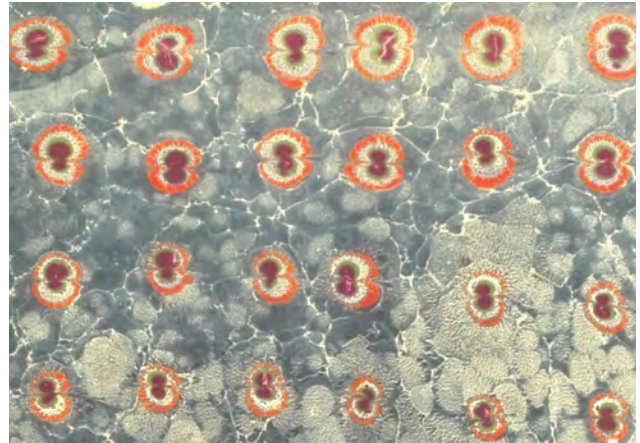
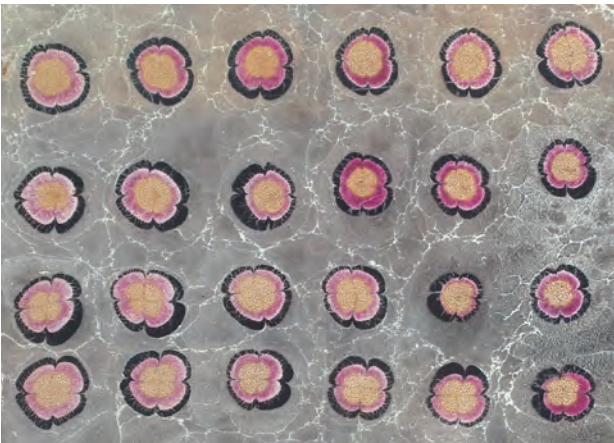
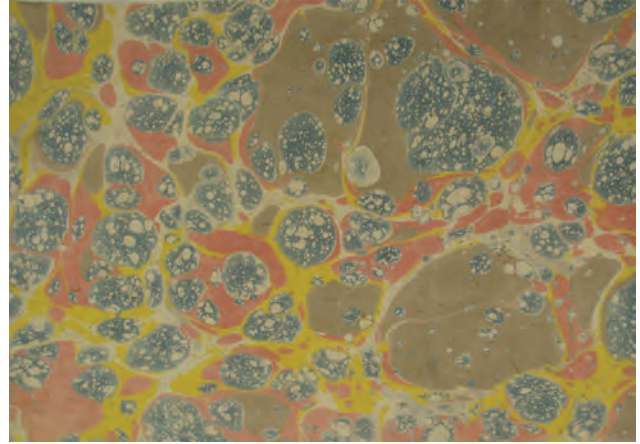
Şeyh Sadık Efendi'nin oğlu olan İbrahim Edhem Efendi, 1829 yılında Üsküdar'da Özbekler Tekkesi'nde doğmuştur. İlk tahsilini Hâce Hesnâ Hatun Mektebinde gören İbrahim Edhem Efendi; daha sonra babasından, amcasından ve tekkeye gelen Buharalı âlimlerden ders almıştır. Onun için Arapça, Farsça ve Çağatayca bildiği hatta bu dillere şiir yazacak kadar hâkim olduğu söylenir.

Çarşambalı Arif Efendi'den ta'lik hattında icazet alan İbrahim Edhem'in ebru ustası ise babası Şeyh Sadık Efendi'dir.

Kendisine "Hazerfen (bin hünerli)" lakabının verilmesinin sebebi hat ve ebrunun yanı sıra; doğramacılık, marangozluk, oymacılık, hakkâklık, mühürçülük, dökmeçilik, matbaacılık, dokumacılık, tesviyecilik ve mimarlık gibi dallarda kabiliyet ve ihtisas sahibi olmasıdır. Öyle ki dergâhtaki kuyunun suyunu kendi kendine çekmek için bir alet yapan Edhem Efendi, 1867 Paris Sergisi'ne katılarak madalya dahi almıştır. Aynı zamanda iyi bir okçu da olan Edhem Efendi, meşhur 93 Harbi'nde "mevkibi hümayunda (millî tabur)" komutanlık yapmıştır.

Ebruculukta kendi ismiyle anılan nefli ebru üzerinde çalışmış ve bu sahanın en güzel örneklerini yapmıştır. Yapmış olduğu ebrular Beyazıt'taki kâğıtçılarda ve saray nakışhanesinde çokça rağbet görmüştür. Sattığı eserlerden elde ettiği geliri de dergâhın giderleri için kullanmıştır. Eserleriyle dönemin sultanı Abdülaziz'in de ilgisini çekmiş hatta sultanın kendisiyle tanışmak istediği bir sanatkar olmuştur.

8 Ocak 1904'te vefat eden İbrahim Edhem Efendi'nin eserlerinin bir kısmı günümüze kadar gelebilmiştir. Bize ulaşan eserler de, Vakıflar İdaresine bağlı Özbekler Dergâhı'nda muhafaza edilmektedir.

Görsel 11: Özbekler Tekkesi ve Hezarfen Edhem Efendi Ebruları-Eda Özbekkangay koleksiyonu

Necmeddin Okyay (1883/1976)

Üsküdar'da dünyaya gelen Necmeddin Efendi'nin hayatı bu semtte geçmiştir. Özbekler Tekkesi Şeyhi Hezarfen Edhem Efendi'den ebru kağıdı ve "ahar" denilen cilalı kâğıt hazırlama usullerini öğrenmiştir. Çok yönlü bir insan olan Necmeddin Hoca, Vehbi Efendi'den eski mürekkepçiliği, okçuluğu ise Sultan Abdülaziz'in okçubası Seyfeddin Bey'den öğrenmiştir.

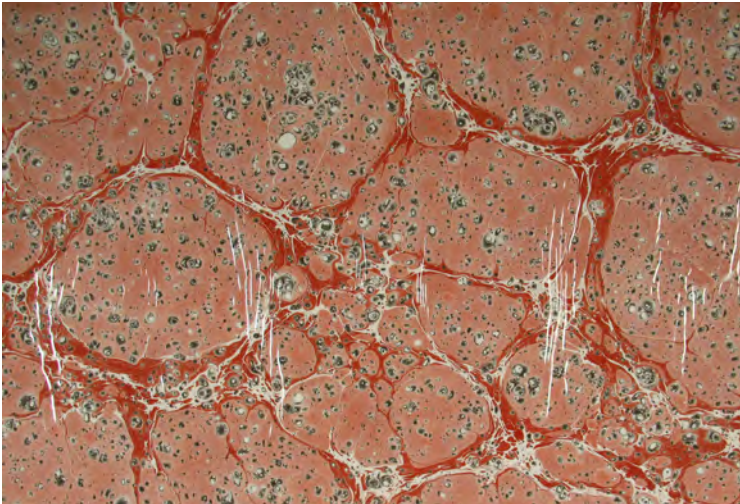
Sülüs ve tuğra çekmeyi Tuğrakeş Hakkı Bey'den öğrenmiştir. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin Şark Tezyînî Sanatlar Mektebinde görev almıştır. Bu yıllarda, çiçekli ve yazılı ebru formlarının üzerinde çalışmıştır. Gül yetiştiriciliği de yapan Okyay, Üsküdar Toygar Tepesi'ndeki evinin bahçesinde 400 çeşit gül yetiştirip sergilemiş bu sahada madalya kazanmıştır.

Necmeddin Efendi, 1925 yılından itibaren de klasik cilt sanatıyla meşgul olarak bu sahada da sanatkâr olduğunu kanıtlamış hatta "şemse cildi" adı verilen cilt yapımının en güzel örneklerini vermiştir.

Necmeddin Okyay, Soyadı Kanunu çıktığında okçulukla ilgilendiğinden dolayı kendisi "Okyay" soyadını seçmiştir. Okyay, Türk ebrusunun bir sanat eseri olarak değerlendirilmeye başlanmasında etkili olmuştur.

Görsel 12: Necmettin Sümbül-Mustafa Esat Düzgünman, Süleymaniye Kütüphanesi
Nusret Hepgül Ebru Albümü 1

Görsel 13: Somaki Battal-Necmettin Okyay, Süleymaniye
Kütüphanesi-Nusret Hepgül ebru albümü

Görsel 14: İleri Yaş Denemelerinden, Necmettin Okyay-Süleymaniye Kütüphanesi

Sami Okyay (1910/1933)

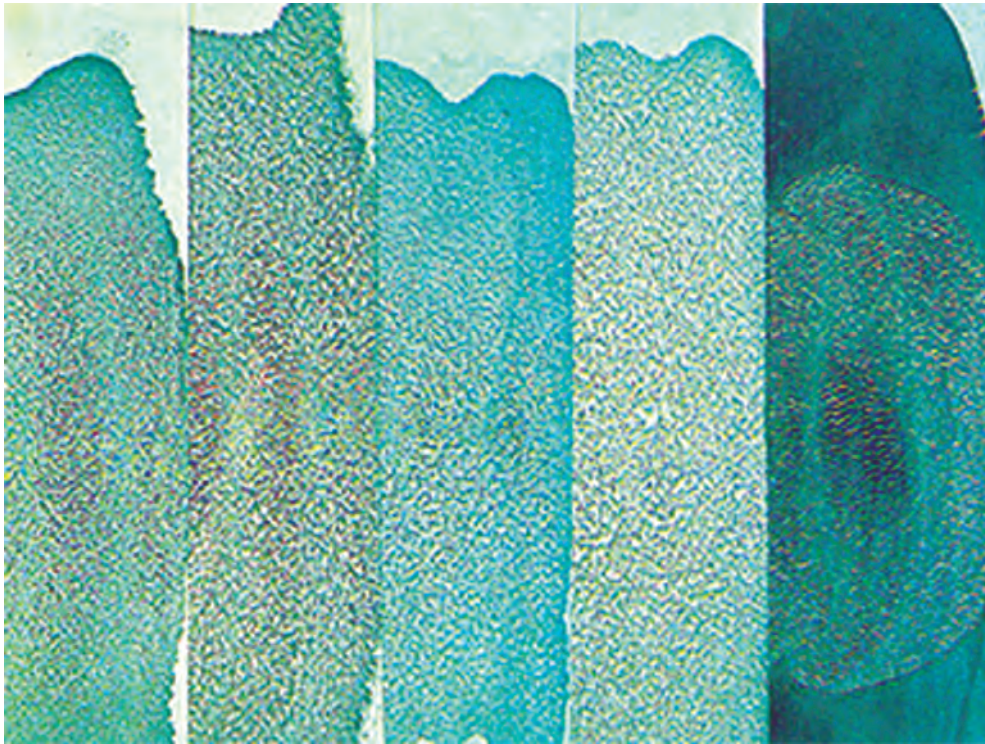
Necmettin Okyay'ın ortanca oğlu olan Sami Okyay, ebruculuğu babasından öğrenmiş ve kısa hayatı boyunca çığır açacak eserler vermiştir. 12x22 cm ölçüsündeki küçük bir teknede farklı tarzda ebru denemeleri yapmıştır. Aynı zamanda ince bir tezhip, hak (oyma), lake (ruga) ve şemse tarzı cilt sanatkârı olan Sami Okyay, Şark Tezyini Sanatlar Mektebinde öğretmenlik yaparken yakalandığı hastalık neticesinde 12 Haziran 1933 yılında vefat etmiştir.

Görsel 15: Ebru Denemelerinden-Sami Okyay

Sacid Okyay (1915/1999)

Necmeddin Efendi'nin küçük oğludur. 1936-1973 yılları arasında Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde eski tarz cild ve ebru hocalığı yapmıştır.

Görsel 16: Kumlu Ebru-Sacid Okyay

Mustafa Esad Düzgünman (1920/1990)

Necmettin Okyay'ın yeğeni olan Mustafa Düzgünman, 9 Şubat 1920'de Üsküdar Sultantepe'de doğmuştur. Klasik Türk ebru sanatının günümüze kadar ulaşmasında büyük emeği geçen Düzgünman, ilk tahsilini tamamladıktan sonra babasının Üsküdar çarşısındaki aktar dükkanında çalışmaya başlamıştır. Bu arada evde kendi kendine cilt yapmaya başlayan genç Mustafa Esad, 1938 yılında Necmeddin Okyay'ın hocalık yaptığı Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin Türk Tezyini Sanatları Bölümüne başlamıştır. Burada Necmeddin Okyay'dan eski tarz cilt ve ebru öğrenerek kısa zamanda kabiliyetiyle dikkat çekmiş, bölümün diğer kıymetli hocalarından da istifade ederek sanatını geliştirmiştir.

Ebru sanatında klasik anlayışa bağlı kalan Mustafa Esad Hoca, ebruculukta kendisini geçtiğini söyleyen hocası Necmeddin Okyay'dan öğrendiği ebru çeşitlerinin yanı sıra çiçekli ebrulara papatyayı da eklemiştir (Görsel 17.a, 17.b, 17.c, 17.d). 1940'ta başlayıp ölümüne kadar süren ebruculuğu sırasında çeşitli sergiler açan ve bazı sergilere katılan Mustafa Esad Düzgünman, hem eserleriyle hem de yetiştirdiği öğrencileriyle bu sanatın tanınmasına ve yayılmasına hizmet ederek Türk ebru sanatına damgasını vurmuş bir sanatkâr olmuştur.

Görsel 17.a: Menekşe

Görsel 17.b: Gelincik

Görsel 17.c: Karanfil

Görsel 17.d: Papatya

1.2. EBRU YAPIMINDA KULLANILAN MALZEMELER

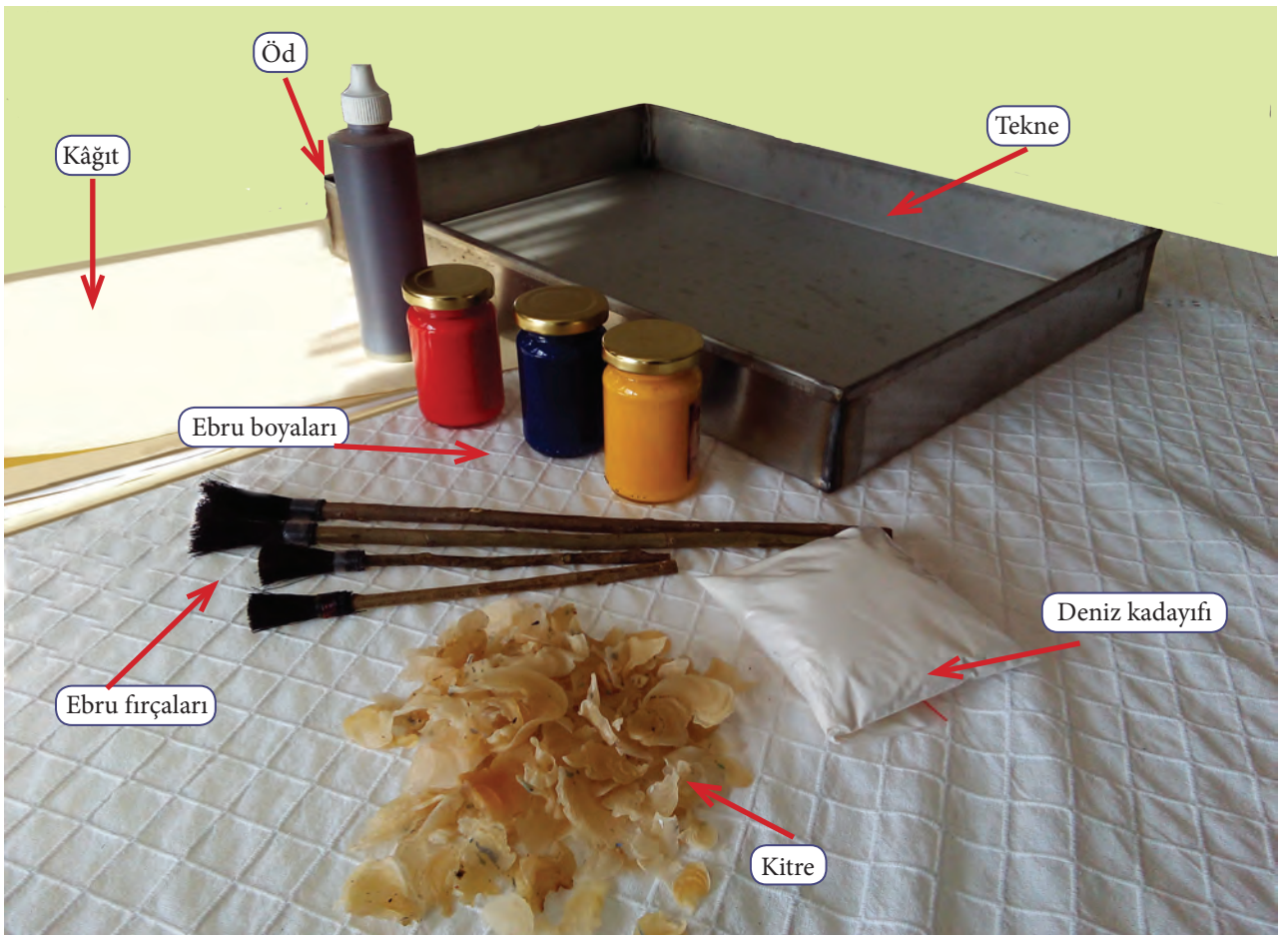
Bilindiği gibi her sanatın kendine özgü malzemeleri vardır. Ebrunun da kendine özgü çok farklı malzemeleri vardır. Ebru sanatında dikkat çeken ve onu öteki sanat dallarından ayıran en önemli özelliği ise su yüzeyinde uygulanmasıdır.

Boyaların su üzerine atılması, bunların su yüzeyinde kalması ve kâğıda transfer olması hem teknik bir bilgiyi hem de birtakım yardımcı malzeme kullanmayı gerektirir. Bu yardımcı malzemelerin hazırlanması ve kullanılmasında yüzlerce yıllık bir birikim ve tecrübeden faydalanılır.

Bunların içerisinde boyaların suyun yüzeyinde kalmasını, yapışkanlığını sağlayan ve suda dağılmasını önleyen bazı yoğunlaştırıcı maddeler bulunmaktadır. Boyalar da geleneksel yöntemlerle hazırlanan doğal (doğadaki renkli kaya, toprak ve lahor çivitinden elde edilen) toprak boyalardır. Ayrıca bu boyaların suyun yüzeyine aktarılmasında kullanılan fırçalar da geleneksel yöntemlerle hazırlanır. Fırçalar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de gül dalı ve at kuyruğu kılı ile yapılır.

Bu malzemelerden başka; suyun muhafaza edildiği ve çalışmanın yapılması için kullanılan tekne, yuvarlak boya lekelerine biçim vermekte kullanılan “biz” adı verilen metal çubuklar ve tarak gibi bazı yardımcı malzemelerin de ebruculukta, ufak tefek değişiklikler olsa da yüzlerce yıldır kullanılan malzemeler olduğunu söyleyebiliriz.

Ebru yapımında kullanılan kâğıtlar da boya emici özelliği olan özel kâğıtlardır. Bunların yanı sıra farklı çeşitteki ebrular için ek bazı malzemeler, Arap zamkı, biçimlendirilmiş kâğıt vb. de kullanılmaktadır.

Görsel 18: Ebru yapımında kullanılan ana malzemeler

1.2.1. Kıvam Arttırıcılar

Ebru yapımında suyun yoğunlaştırılması için kullanılan çeşitli maddeler ve uygulama yöntemleri olmakla beraber en çok tercih edileni geven bitkisinden (Astragalus) elde edilen “kitre” adı verilen malzemenin kullanılmasıdır. İkincisi ise Kuzey Avrupa ülkelerinin denizlerinde yetişen “deniz-kadayıfı (kerajin)” denilen bir çeşit yosundan elde edilen tozun kullanılmasıdır. Bu iki malzemenin hazırlanması ve suya katılması farklı işlemleri gerektirse de netice itibariyle iki malzemenin sudaki işlevi hemen hemen aynıdır.

Geven Bitkisinden Kitre Elde Etme

Kitre, doğada kendiliğinden yetişen ve farklı türleri olan dikenli geven bitkisinden elde edilir. Geven bitkisinin üzeri çizilerek bitki öz suyunun dışarı çıkması sağlanır. Bu sıvı hava ile temas ettiğinde sertleşir. Sertleşen bu kısım bitkilerin üzerinden toplanır. Bu işlem bir kaç kez tekrar edilir. Üçüncü veya dördüncü kez yapıldığında açığa çıkan kitre daha beyazdır. Açık renk kitreler ebru çalışması için en uygun olanlardır. Kahverengi ve mat kitreler ebru çalışmasında iyi sonuç vermezler.

Görsel 19: Kullanıma hazır kitre

Kitrenin Hazırlanması

Çalışmada kullanılacak teknenin ölçülerine göre kullanılacak suyun miktarı oranında kitre miktarı da değişecektir.

35x50 cm boyutlarında ve 6 cm yüksekliğindeki bir teknenin yaklaşık 10-12 litre su alabileceği öngörülebilir.

Aktarlardan temin ettiğimiz bir avuç (yaklaşık olarak 60-80 gram) kitre, 2 litre su ilave edilerek serin bir ortamda yirmi dört saat erimesi için bırakılır.

Bu süre sonunda iyice şişen ve yumuşayan kitre bir çubuk veya elektrikli blender yardımıyla karıştırılarak parçalanır. Aralıklarla su ilave edilerek iyice karıştırılır. 8 litreye tamamlanan kitre, ince bir bezden süzülerek tortularından arındırılır.

Hazırladığımız kitre bir kaç gün daha dinlendikten sonra kullanıma hazır olur. Tekneye aktardığımızda spatula yardımıyla karıştırarak gerekirse tekrar su ilavesi yapılır.

Çalışmaya başlamadan önce oluşan hava kabarcıkları biz yardımıyla veya kâğıtla alınarak giderilir. Kitrenin kıvamını kontrol etmek için biz ile bir miktar boya damlatılır. Temizlenen biz ile damlatılan boya üzerinde çizgi çizilir. Eğer çizilen çizgi geri gelmiyorsa kitrenin kıvamı hazır demektir.

Tekne içerisindeki kitrenin üzeri bir kâğıtla kapatılarak dinlenmeye bırakılır. Kapatılmayan kitrenin üzeri kaymak tutar. Her çalışmadan sonra boya kalıntılarının kâğıt ile temizlenmesi yeni çalışmanın kalitesi açısından önemlidir. Bekleyen kitrenin yoğunluğu değişebileceğinden kullanmadan önce kıvamı kontrol edilerek gerekli ise su ilave edilir ve spatula ile karıştırılır.

Etkinlik

Ebru yapımında kullanılan malzemelerle ilgili bilgi ve görselleri araştırarak sınıfınızda bir pano hazırlayınız.

Denizkadayıfı (Kerajin)

Denizkadayıfı, geven bitkisinin yanı sıra yaygın olarak kullanılan bir diğer doğal malzemedir. Denizkadayıfı bitkisi, bir çeşit kırmızı su yosunudur. Latince adı “Chondrus crispus” olan bu bitki, okyanuslarda bulunur. Bu nedenle yurt dışından ithal edilir. Kurutulup toz haline getirilen denizkadayıfı ebru malzemesi satan firmalardan bulunabilir.

Denizkadayıflı Suyun Hazırlanması

Hazırlanması kitreye göre daha kolaydır. 8 litrelik su için 60-65 gram denizkadayıfı yeterli olur. Kullanacağımız su kaynar veya soğuk olmamalıdır. Kaynar su denizkadayıfının özelliğini bozabileceği gibi soğuk su da işlemi yavaşlatır (Görsel 21.a).

Toz halindeki kerajini azar azar suya ilave ederken bir yandan da elektrikli blender ile karıştırılır (Görsel 21.b, 21.c). Elenerek suya ilave edilmesi topaklanmayı azaltır. Karıştırırken dikkat etmemiz gereken en önemli şey hava kabarcıklarının oluşmasını engellemektir. Karıştırma işi bittikten sonra bir süre dinlendirip hava kabarcıklarının yüzeye çıkması sağlanır. Belli aralıklarla tekrar karıştırıp süzerek tekneye alınır.

Kitrede olduğu gibi çalışmadan önce kıvamı kontrol ederek gerekirse su ilave edilir. Denizkadayıfından hazırlanan kıvamlı su iki veya üç hafta kullanılabilir. Sıcak havalarda içerisindeki su buharlaşacağından kıvamı bozulabilir. Bu gibi durumlarda tekrar su ilave edilerek kitre kullanıma uygun duruma getirilir.

Görsel 20: Deniz kadayıfı (kerajin)

Görsel 21.a

Görsel 21.b

Görsel 21.c

OKUMA PARÇASI

Necmettin Okyay'ın "hilbe" ile ilgili bir anısı:

Bir tarihte, Üsküdar Özbekler Dergâhı'nda elime eski ebrûlar geçti evlâdım... Lâkin dehşetli pastırma koktuğunu fark ettim. "Allah Allah, pastırma sarmak için ebrû kâğıdından başka kâğıt bulamamışlar mı?" diye düşündüm, bir mânâ da veremedim. Sonradan, bir yazma eserde, ebrû yapmak maksadıyla hilbe'nin de kitre gibi kullanılabildiğinden bahsolunduğu gözüme çarptı. İşte o zaman pastırma kokusunun esrarını çözer gibi oldum! Zira bu kokuyu pastırmaya veren ve diğer baharat ile karıştırıldıktan sonra etin üstünü kapatacak bir tabaka halinde sürülen çemen maddesinin esansı hilbe (boytohumu)'dir. Bunun üzerine kendim de tecrübe ettim. İyi netice almakla beraber, aradan geçen çok uzun zamana rağmen kâğıdın pastırma kokusunu kaybetmediğini hayretle müşahade ettim. Ben bütün lüzûcî (yapışkan) maddeleri ebrû imalinde kullanmışımdır. Ancak, bunlar arasında sâlep kadar iyi netice veren olmadı. Lâkin hakîkî sâlep bulmanın zorluğundan ve bu maddenin pahalılığından, kitre üstünde karar eyledim. (M.Uğur Derman, "Türk Sanatında Ebrû" S.17, 1977)

1.2.2. Boyalar

Türk ebru sanatında kullanılan boyalar yağ içermeyen, suda erimeyen doğal pigment boyalardır. Bu boyalar renklerine göre toprak, toprak bazlı killer, lahor çividi, mineral ve tuzlardan elde edilir.

Ebruda kullanılan boyaların bazıları elde edildikleri maddeye veya bölgeye göre isim alırlar. Ebruculukta en çok Lahor çividi (mavi), çamaşır çividi (lacivert), Çamlıca toprağı (tütün rengi), is siyahı, gülbahar-demir oksit içeren toprak (kırmızı), yeşil, lök (vişne çürüğü), zırnık (sarı), üstübeç (beyaz) vb. renkler kullanılır.

Görsel 22: Çeşitli renklerde toprak boyalar

Toprak Boyanın Hazırlanması

Nalburlardan da temin edilebilen toprak boyanın (Görsel 23.a) ortası çukurlaştırılarak su ilave edilir ve deste-seng (el taşı) yardımıyla (Görsel 23.b) “8” çizer gibi hareket ettirilerek toprak boya iyice ezilir. Bu işlem boya içerisinde hiç pütür kalmayacak kıvama gelene kadar devam ettirilir (Görsel 23.c, 23.d).

Boyanın kullanıma uygun hale gelip gelmediği ise bir kısmının su ile karıştırılıp akıtılması ile test edilir. Şayet boya akarken yoğurt gibi pütürlü olursa henüz ezilmeye ihtiyacı var demektir. Süt gibi pürüzsüz akarsa hazır olduğu anlaşılır.

Hazırlanmış boyalar spatula ile ana kavanoza alınır. İçerisine bir miktar daha su ve yirmi damla kadar öd ilave edilir. Öd boya taneciklerinin ayrışmasını sağlar.

Boya öd ile bekletilmezse topaklı bir boyaya dönüşeceğinden, ebru çalışmaları için uygun olmaz.

Hazırlanan boyalar, kullanılacağı zaman ihtiyaç kadar ana kavanozdan alınarak küçük kavanozlarda tekrar su ve öd ayarları yapılır.

Görsel 23.a

Görsel 23.b

Görsel 23.c

Görsel 23.d

Ebru sanatına ilginin artmasıyla geleneksel ebru yapımına uygun hazır boyaları bulmak kolaylaşmıştır. Kavanozlarda kullanıma hazır olarak satılan boyalar su ve öd ayarları yapılarak kullanılır (Görsel 24).

Görsel 24: Ebru boyaları

1.2.3. Ebru Fırçaları

Ebru fırçası doğal malzemelerden (at kılı ve gül dalı) el yapımı ile üretilir. At kılı ve gül dalı fırçanın sap ve uç kısmını oluşturur. Bu gelenek, Türk ebru sanatında günümüze kadar değişmeden devam etmiştir.

At kılı, kılların boya tutma miktarının fazla olması sebebiyle tercih edilir. Ayrıca at kılı fırça, fırçanın gül dalına bağlandığı bölümdeki boşluk nedeniyle de daha fazla boyanın tutulmasını sağlar. Böylelikle boya tekneye yeterince ve eşit miktarda atılır.

Gül dalı, küçük darbelerle esneme özelliği gösteren bir malzeme olması yanında, küf barındırmama özelliğinden dolayı da tercih edilmektedir.

El yapımı fırça için gerekli olan malzemeler ve yapım aşaması şöyledir: Malzeme olarak; at kılı, gül dalı, makas, yapıştırıcı ve misina ipi kullanılır (Görsel 25.a). İhtiyaç miktarı at kılı alınır. Kılların dağılmasını önlemek için başlangıçta bir lastik ile toplanır. Gül dalının ucuna az miktarda yapıştırıcı sürülür. Gül dalı at kılının ortasına yerleştirilerek kılların dağılmaması için misina ile çok sıkı sarılarak bağlanır (Görsel 25.b, Görsel 25.c). Bağlamak için misinanın tercih edilmesinin sebebi misinanın suya dayanıklı olmasıdır. Son aşamada, at kıllarının uç kısımları makas yardımıyla aynı hizada kesilerek el yapımı fırça yapımı tamamlanır (Görsel 25.d).

Görsel 25.a

Görsel 25.b

Görsel 25.c

Görsel 25.d

Fırçalar, kullanım amacına göre farklı hazırlanır. Boya karıştırma fırçalarının sapları kısa, ucundaki at kılları azdır. Zemin ve battal atılan fırçalar kalın ve uzun saplıdır. Boya fırçaları ise orta kalınlıkta hazırlanır. Fırça ne kadar kalınsa o kadar fazla boya tutar. Ebru sanatı ile ilgili malzemeleri satan yerlerde çeşitli boyda ve kalınlıkta fırçaları hazır olarak da bulmak mümkündür (Görsel 26).

Görsel 26: Ebru fırçaları

1.2.4. Ebru Teknesi

Standart ebru teknesi, 70x100 cm, 50x70 cm veya 35x50 cm boyutlarında, genellikle 6-8 mm derinliğindedir. Kullanım amacına göre özel ölçülerde tekneler de yaptırılmaktadır.

Ebru kağıtları bu ölçülerden birkaç mm kısa olur. Eğer piyasada bulunan standart ölçülü kağıtları da kullanmak istiyorsak tekne ölçüsünün 5 mm kadar büyük olması gerekir. Tekne ile kullanılan kağıt uyumlu olmalıdır. Büyük bir teknede küçük boyutlu kağıt kullanımı iyi neticeler vermeyecektir. Teknelerin ebat olarak en çok tercih edileni ise 35x50 cm boyutunda olanlardır.

Ebru tekneleri; çidene (budaksız çam) tahtasından, çinkodan, galvenizden, çelikten ve plastikten tercih edilir. Tahta kullanılacaksa su kaçırmaması için zift ile kaplanması gerekir. Genellikle metal tekneler tercih edilir (Görsel 27). Önemli olan paslanmaz ve su geçirmeyen bir malzemeden üretilmiş olmasıdır. Kâğıt tekneden çıkarılırken zedelenmemesi için teknenin uzun kenarı yuvarlak olarak dışa doğru bükülmüş olmalıdır.

Görsel 27: Ebru teknesi

1.2.5. Ebru Kâğıdı

Ebru yapımında emici özelliği olan mat kâğıtlar kullanılır. Kâğıdın emicilik özelliği ne çok ne de az olmalıdır. Suyu çok emen kâğıt iyi netice vermeyeceği gibi suyu çekmeyen parlak kâğıtlar da kullanışlı olmaz. Piyasada sarı renkte ve beyaz renkte ebru kâğıtları bulunmaktadır (Görsel 28).

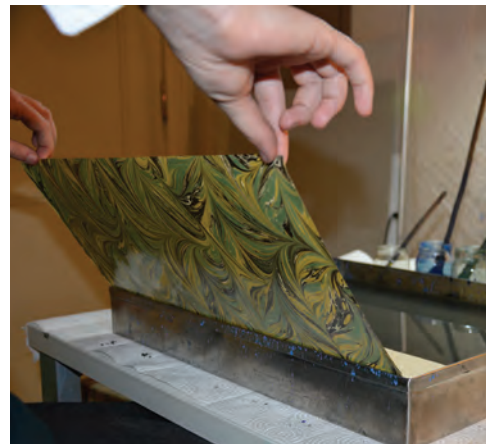
Kullanılan kâğıt çok ince olursa tekneden alırken yırtılabilir. Kalın kâğıtlar ise tekneye yatırılması sırasında kâğıtla su yüzeyi arasında hava kalmasına neden olur. Hava kalan yerlerde boya kâğıda temas etmediğinden ebruda beyaz boşluklar oluşur. Kâğıdın çapraz iki ucundan tutularak ve esnetilerek tekneye yatırılması gerekir (Görsel 29).

Görsel 28: Ebru kâğıtları

Görsel 29: Kâğıdın tekneye yatırılması

Görsel 30: Kâğıdın tekneden alınması

1.2.6. Öd

Öd, boyanın suyun üzerinde kalmasını ve renklerin birbirine karışmasını önleyen doğal bir maddedir. Öd sığırdan elde edilir. Geçmişte ödün yerine bazı bitkiler kullanıldığı da bilinmektedir.

Öd, herhangi bir kimyasal veya zehirli madde içermez. İçerisinde barındırdığı asitler boyada kimyasal bir tepkimeye yol açar ve boyanın kadifemsi bir etkiye sahip olmasını sağlar.

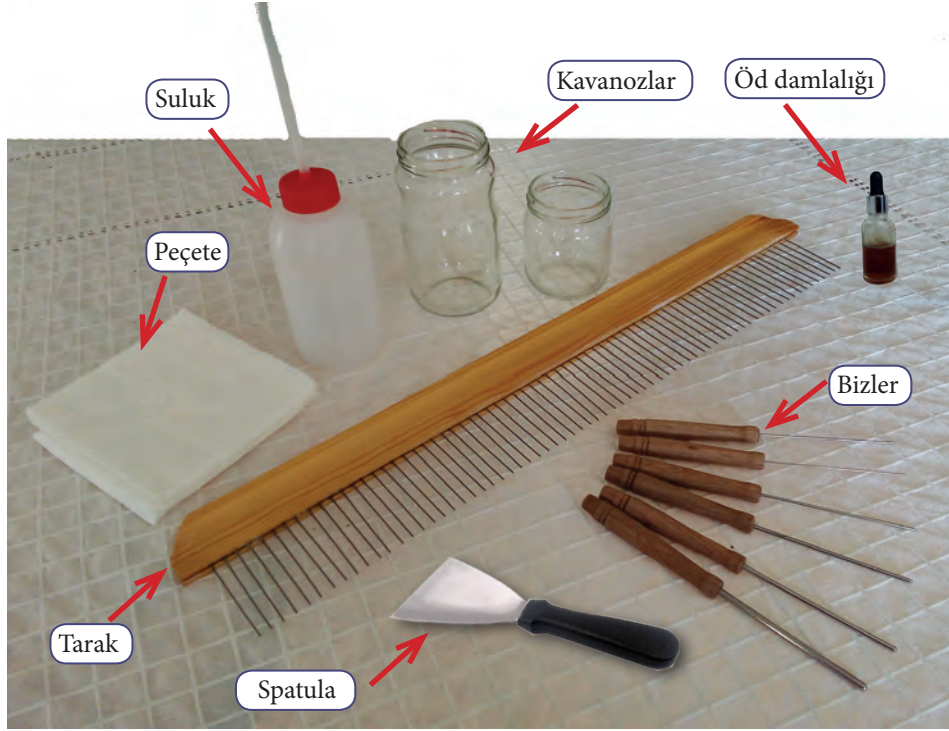
Öd bir damlalık yardımıyla boyaya ilave edilir. Azar azar boyaya katılması ve teknenin kenarında test edilerek kullanılmaya başlanması çalışmanın iyi bir sonuca ulaşması için önemlidir.

Öd doğal bir madde olduğundan uzun süre bekletildiğinde bozulur ve etkisini yitirir. Sıcak havalarda buzdolabında muhafaza edilmelidir.

Boyaların öd ayarları yapılırken renklerin sırası dikkate alınır. En alttaki renge az öd damlatılır. Üzerine konulacak her katman renge bir öncekinden daha fazla öd karıştırılır. Öd ne kadar fazlalaşırsa etrafındakileri o kadar çok iterek yer açar.

Görsel 31: Öd

Görsel 32: Ebru yapımında kullanılan yardımcı malzemeler

Ebru Yapımında Kullanılan Yardımcı Malzemeler

Biz: Boya ayarlarını yaparken hatip ebru ve çiçekli ebruların yapımında boya damlaları koymak ve şekillendirmek için kullanılan değişik kalınlıklarda metal çubuklardır.

Spatula: Tekne içerisindeki malzemeyi karıştırmak için kullanılır.

Öd damlalığı: Boyalara ölçülü öd ilave etmek için damlalık kullanılır.

Suluk: Boya ayarlamaları yapılırken pipetli suluktan yararlanılır.

Kavanoz: Hazırlanan boyaların saklanması ve kullanımı için orta ve küçük boy cam kavanozlar kullanılır.

Tarak: Taraklı ebru yapımında kullanılan ve tahta çıtalara iğneler çakılarak oluşturulan şekillendirme araçlarıdır. İğnelerin sıklığına göre desen oluşur.

Kağıt peçete: Özellikle çiçekli ebru ve hatip ebru yapımında biz temizlemek için kullanılır. Toz bırakmayan türde olması gerekir.

1.3. EBRU ÇEŞİTLERİ

1.3.1. Ebru Çeşitleri (Tanımlar)

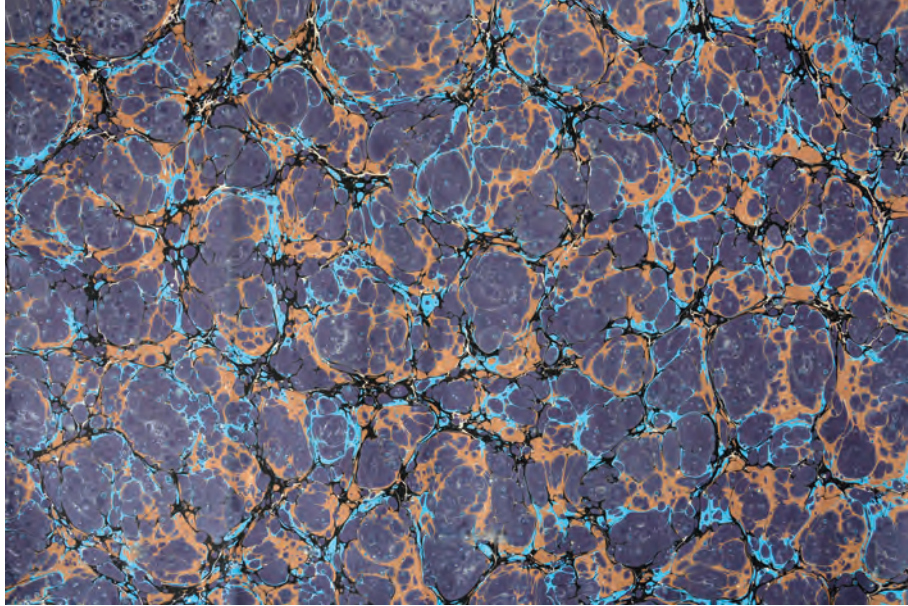
Geleneksel birçok sanat dalında görülen “klasik form” özelliği, Türk ebru sanatında da görülür. Birbirinden kıymetli ebru ustalarımız; kendi formlarını ustalarından aldıkları bilgi ve tecrübe ile birleştirerek öğrencilerine aktarmış, uzun yıllar sonra bu formlar artık klasikleşerek bugünkü ebru terminolojisini oluşturmuşlardır.

Bazı ebru çeşitlerinin, bu formu ilk kez uygulayan ustasının ismi ile isimlendirilmiş oldukları görülür: Hatip ebrusu, Necmeddin ebrusu gibi.

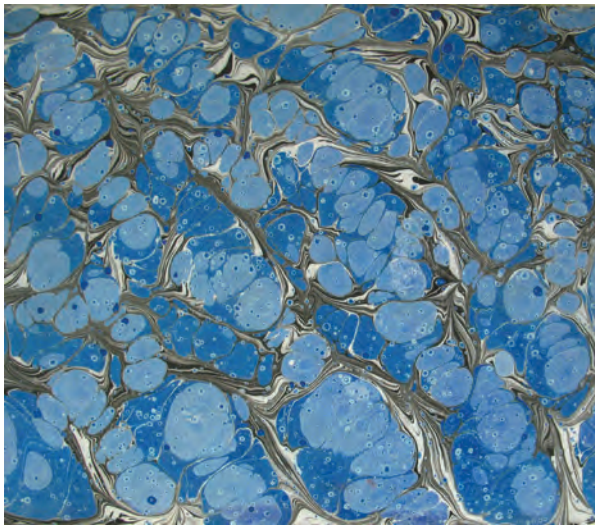
Klasikleşmiş her sanat dalında olduğu gibi yeni bir çığır açabilmek için Türk ebruculuğunun geleneksel formlarını iyi bilmek gerekir. Ancak bundan sonra yeni formlara imza atılabilir.

a) Battal Ebru

Battal ebru klasik ebrunun temeli sayılmaktadır. Boyalar tekneye en koyudan açığa doğru serpilir. İki, üç veya dört farklı renk tercih edilebilir. Her atılan renk bir önceki rengi iterek yer açar. Battal ebruda fırça ile atılan boyalara ebrucunun sonradan müdahale şansı yoktur.

Görsel 33: Battal ebru-Ahmet Sacit Açıkgozlu

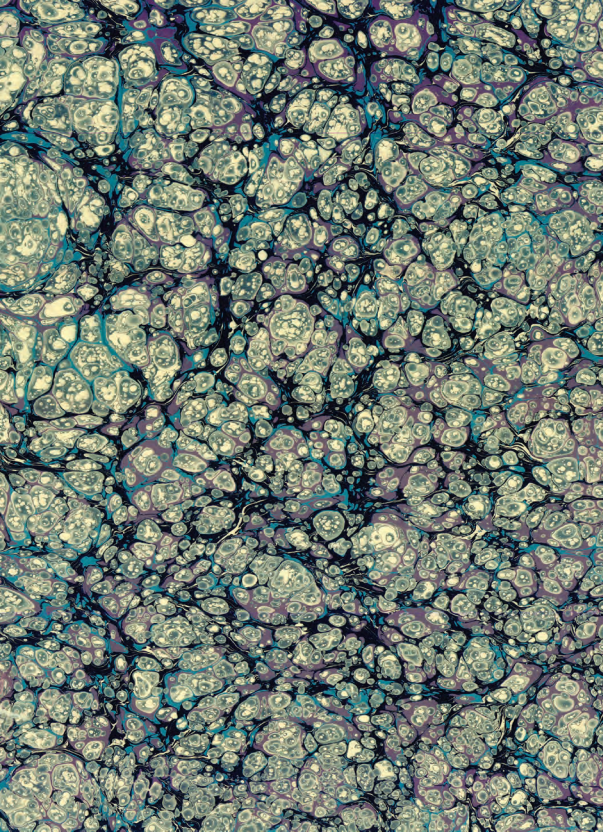

Görsel 34: Battal ebru-Ahmet Çoktan Süleymaniye Kütüphanesi Nusret Heggül Koleksiyonu

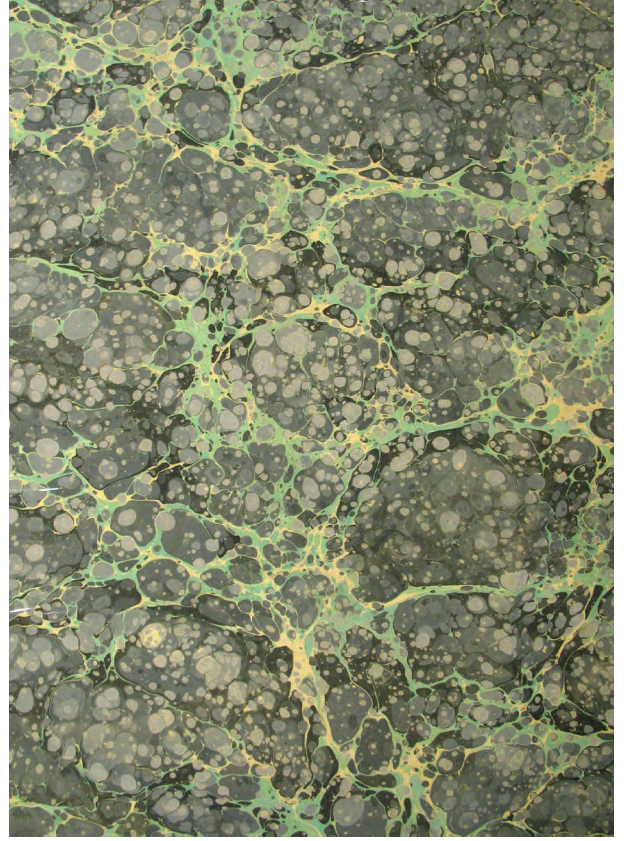

Görsel 35: Battal ebru-Niyazi Sayın Süleymaniye Kütüphanesi Nusret Heggül Koleksiyonu

Boyaların içine neft yağı ilave edilerek yüzeyde boşluklar oluşturularak yapılan ebruya Neftli Battal denilmiştir. Günümüzde neft yağı yerine çam terebentini kullanılmaktadır.

Görsel 36: Neftli Battal-Tüzin Tiryaki

Görsel 37: Somaki Battal-Nusret Hepgül
Süleymaniye Kütüphanesi

Koyu rengin mermer rengine benzer boyalarla sıkıştırılarak mermere benzer bir görüntü oluşturduğu battal ebru formuna ise “somaki battalı” denmiştir.

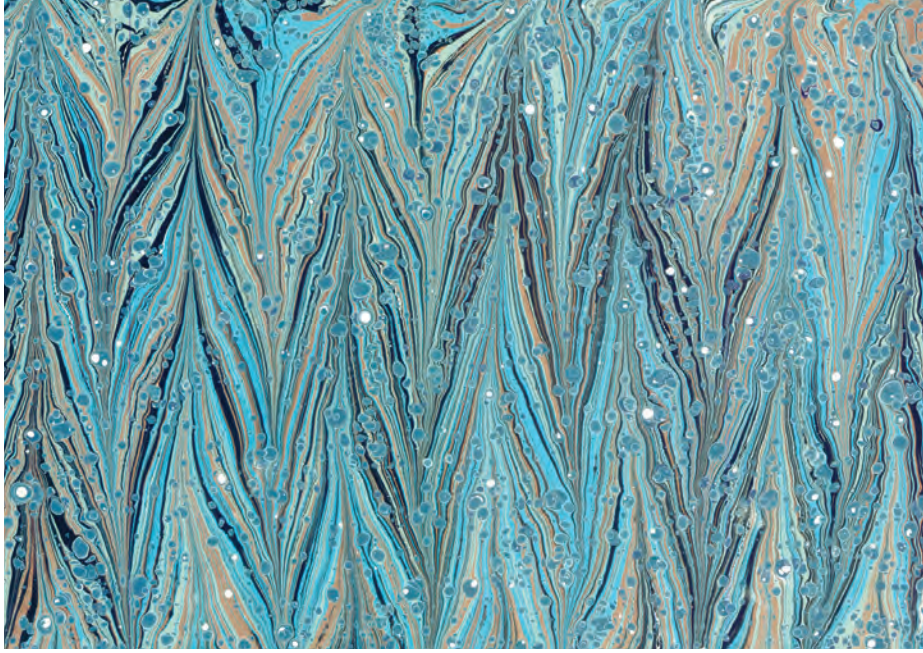
Bunun yanında Edhem Efendi battalı, Mustafa Düzgünman battalı gibi ustaların adıyla özdeşleşmiş battal ebrular hala yaşatılmaktadır.

Görsel 38: Battal Ebru-Mustafa Esad Düzgünman, Süleymaniye Kütüphanesi
Nusret Hepgül Koleksiyonu

b) Gel-git Ebru

Tekneye battal ebru atıldıktan sonra biz yardımıyla yüzeyi önce yatay gel-git şeklinde sonra dikey olarak (gel-git) taranır. İsteğe göre üzerine fırçayla serpme atılabilir.

Görsel 39: Serpmeli Gel-Git Ebru-Tüzin Tiryaki

c) Şal Ebru

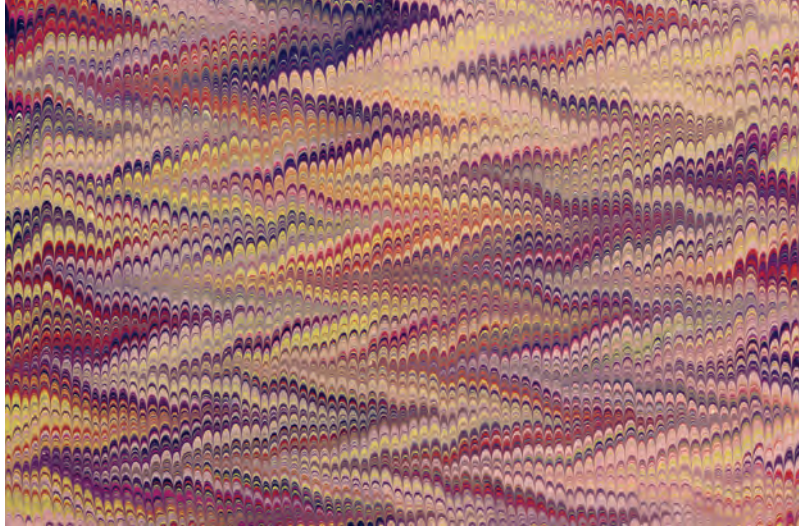
Gel-git ebru yapıldıktan sonra yüzey teknenin sol üst köşesinden başlayarak sol alt köşeye kadar “S” oluşturacak şekilde taranır. Bu hareket eşit aralıklarla dengeli bir şekilde tekrarlanır. Oluşan şekillerden dolayı “şal ebru” denmiştir. Yine bu ebrunun da üzerine serpme atılabilir.

Görsel 40: Şal Ebru-Mustafa Esad Düzgünman, Süleymaniye Kütüphanesi
Nusret Hepgül Koleksiyonu

ç) Taraklı Ebru

Taraklı ebru, gel-git ebru yapıldıktan sonra -adından da anlaşıldığı gibi- yüzeyin tarak yardımıyla taranmasıyla oluşan ebrudur. Kullanılan tarağın dişlerinin sık veya seyrek olmasına göre veya tarakların uygulama şekline göre isimlendirilir: İnce taraklı ebru, kalın taraklı ebru, fantezi taraklı ebru (tavûsi ebru), dalgalı taraklı ebru vb.

Görsel 41: Taraklı ebru-Tüzin Tiryaki

Görsel 42: Süleymaniye Kütüphanesi-Nusret Hepgül ebru albümü

Görsel 43: Taraklı ebru-Tüzin Tiryaki

Görsel 44: Taraklı ebru-Elif Yurdakul

d) Bülbül Yuvası Ebru

Battal ebru yapıldıktan sonra yüzeyle ‘biz’le içten dışa doğru helezon daireler çizilmesiyle olur. Dairelerin büyüklüğü ve sıklığı isteğe bağlıdır. Bülbül yuvası ebru, gel-git ve taraklı ebru üzerine de yapılabilir.

Görsel 45: Bülbül Yuvası-Mustafa Esat Düzgünman, Süleymaniye Kütüphanesi
Nusret Hepg l ebru albümü 15

e) Hafif Ebru

Hafif Ebru hat sanatçıları tarafından üzerine yazı yazmak amacıyla kullanılan ebru çeşididir. Bu ebruya ‘‘hafif’’ denilmesinin nedeni, hat yazılarının görünür olmasını sağlamak için ebruda kullanılan renklerin soluk olmasıdır.

Normalden daha fazla sulandırılmış tekne üzerine yine sulandırılmış boyalarla uygulanır. Hafif Ebru; battal,  al ve taraklı yapılabilir. Yazı yazabilmek için aharlanır.

Görsel 46: Hafif Ebru-Niyazi Sayın Süleymaniye Kütüphanesi-Nusret Hepg l ebru albümü 15

Görsel 47: Hafif Ebru-Mustafa Esad Düzgünman Süleymaniye Kütüphanesi

f) Hatip Ebru

Ayasofya Hatibi Mehmed Efendi'den adını alan ebru çeşididir. Battal zemin üzerine biz kullanarak dört sıra eşit aralıklarla iç içe bir kaç renk boya konulur. Biz yardımıyla yukarıdan aşağı, aşağıdan yukarı, soldan sağa ve sağdan sola hareketlerle şekiller oluşturulur.

Tarama şekline göre farklı hatip Ebru formları oluşur. Yıldız Hatip, menekşe hatip, yürek hatip, taralı yürek hatip, hatip-i mütenevvia şeklinde adlandırılmışlardır (Görsel 48.a, 48.b, 48.c, 48.d, 48.e, 48.f).

Görsel 48.a

Görsel 48.b

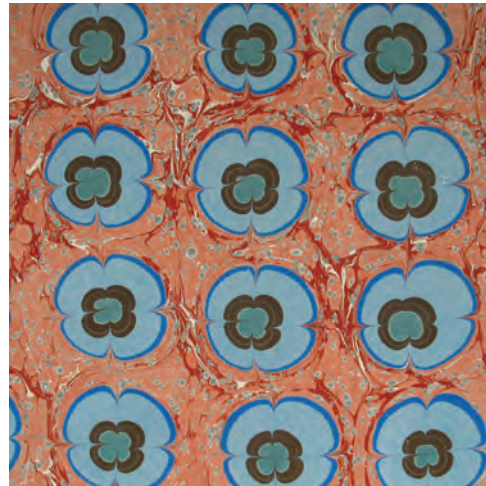
Görsel 48.c

Görsel 48.d

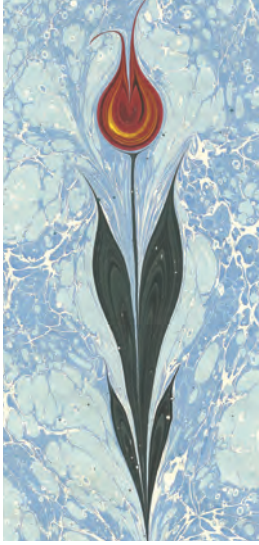
Görsel 48.e

Görsel 48.f

g) Çiçekli Ebru (Necmeddin Ebrusu)

Hatip ebrusunun icadından sonra ebruda “çiçek” formları ile çalışmalar ilerleme göstermiştir. Lale, karanfil, hercai menekşe, gelincik, gül, kasımpatı, sümbül gibi çiçek cinsleri, doğal güzelliklerine yakın bir biçimde ebruculuğumuzda yerlerini almışlardır.

Görsel 49.a: Lale

Görsel 49.b: Karanfil

Görsel 49.c: Sümbül

Görsel 49.ç: Gelincik Papatya

Görsel 49.d: Menekşe

Görsel 49.e: Papatya

Görsel 49.g: Kasımpatı

Görsel 49.h: Gül

Görsel 49.i: Gonca gül

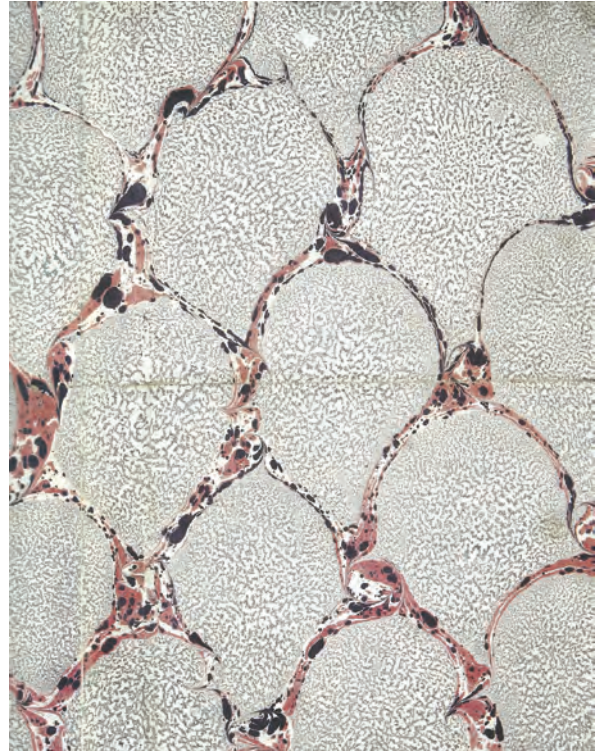
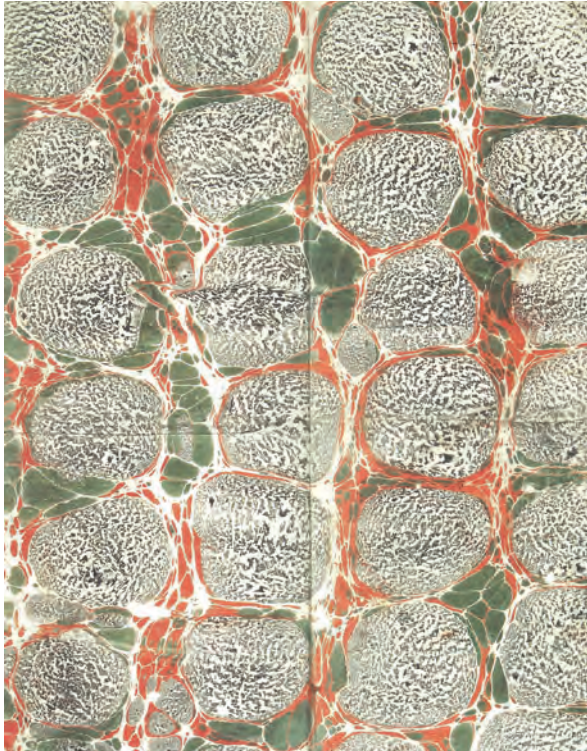
h) Kumlu ve Kılçıklı Ebru

Yoğun kıvamlı teknede battal zemin atılmadan, su oranı az boyanın damlalıklı veya iğne ile damlatılmasıyla yapılan ebru cinsidir. Boya rengi olarak genellikle Lahor çividi veya içinde Lahor çividi bulunan renkler tercih edilir. Bunun sebebi, Lahor çividinin diğer boyalara göre daha belirgin çatlamasıdır. Belli bir merkezden boya yüklendikten sonra boya tamamen açılıncaya kadar beklenir. Sonra işlem tekne yüzeyi istenilen boyuta gelene kadar tekrarlanır. Yoğun kıvamlı teknenin yüzey gerilimi daha fazla olduğundan bir süre bekleyince boyalar çatlayarak kumlu bir yüzey oluşturur. Bu görünümünden dolayı bu ebru formuna “kumlu ebru” denilmiştir. Kumlu ebru 15-20 dakika daha bekletilirse daha belirgin çatlayarak “V” şeklini almaya başlar. Buna da “kılçıklı ebru” denir.

Kumlu ve kılçıklı ebrular daha çok hat levhalarının pervazlarında ve yazı altlığı olarak kullanılır.

Görsel 50: Kumlu ebru-Ahmet Sacit Açıkgözoğlu

Görsel 51: Kumlu-kılçıklı ebrular, Başbakanlık Osmanlı Arşivi

i) Koltuk Ebru

Levha koltuklarında kullanılmak üzere battal zemin atıldıktan sonra yaklaşık 4-7 cm büyüklüğünde aralarında eşit boşluklar kalacak şekilde çiçek veya hatip yapılır. Koltuk ebruda en çok lale ve menekşe kullanılır.

Görsel 52: Koltuk Ebru- Mustafa Esad Düzgünman

i) Akkase Ebru

Akkase kelimesi Arapça “aks” kelimesinden türetilmiş bir kelime olup yansıyan, aks eden anlamında kullanılır. Pek çok sanatta karşımıza çıkan maskeleme tekniğinin ebruda uygulamasıdır. Farklı uygulama biçimleri vardır.

İlkinde ebrulanacak kâğıdın üzerine boya gelmesini istemediğimiz yerlere fırça ile Arap zamkı sürülerek kurutulur. Kâğıt, boya atılmış tekneye yatırıldığında Arap zamkı sürülen yerler boyayı almaz ve bu alan kâğıdın renginde kalır. Bir başka yöntem ise oyma bıçağı yardımıyla bir yazı veya şekil kesilerek Arap zamkıyla ebru alınacak kağıda yapıştırılır. Tekneye yatırıldığında ıslanan kâğıttan kalıp ayrılır. Yine bu kısımlar boyayı almadığından yazı ve şekiller kullandığımız kâğıdın renginde kalır.

Günümüzde Arap zamkı yerine pratik olması sebebiyle yapıştırıcı spreyler kullanılmaktadır.

Görsel 53: Akkase ebru- Ahmet Sacit Açıkgözoğlu

1.Ünite

Ölçme ve Değerlendirme Soruları

Aşağıda boş bırakılan yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. XX. yüzyılın başlarına kadar ismiyle anılan bu sanatın adı, zamanla “ebru”ya dönüşmüştür.
2. Bugün elimizde bulunan en eski tarihli ebru, 'nin 1539/1540 tarihli “.....” adlı eseridir.
3. Ebru, kıvamlı, , gül dalı ve mamül fırçalar yardımıyla ilave edilerek ayarlanmış, boyaların serpilip kağıda alınmasıyla oluşan kağıt bezeme sanatıdır.
4. Ebru, geçmişte ve sanatında yardımcı bir sanat dalı olarak kullanılmıştır.

Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

5. Aşağıda verilen isimlerden hangisi ebru sanatçılarımızdan değildir?

A) Hatip Mehmet Efendi B) Mustafa Esat Düzgünman C) İbrahim Çallı
D) Sami Okyay E) Sacid Okyay

6. Hangisi ebru yapımında kullanılan bir malzeme değildir?

A) Kitre B) Trilin C) Öd D) Tekne E) Fırça

Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

7. Ebru yapımında neden at kuyruğu ve gül dalından yapılmış fırça kullanmak önemlidir?
8. Ebru yapacağımız suyun kıvamını yoğunlaştırmak neden önemlidir?
9. Ebru kâğıdının çok ince ve çok kalın olmamasının nedenleri nelerdir?

Ölçme ve Değerlendirme Formları

1. ÜNİTE - TÜRK EBRU SANATI

DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

Adı-Soyadı :

Sınıfı :

Numarası :

YÖNERGE: “Türk Ebru Sanatı Ünitesi”ndeki bilgi ve beceriyi en doğru şekilde ifade eden seçeneğin altına (X) işareti koyunuz.

GÖZLENECEK DAVRANIŞLAR		Çok iyi	İyi	Orta	Kabul edilebilir	Çok zayıf
1	Ebru sanatında kullanılan temel malzemeleri tanır.	5	4	3	2	1
2	Kitre ve denizkadayıfı kullanarak kıvamlı su yapabilir.					
3	Toprak boyalardan deste-seng kullanarak kendi ebru boyalarını hazırlayabilir.					
4	Ebru fırçasının diğer resim fırçalarından farkını bilir.					
5	Ebru yapımında kullanılan suyun kıvamını tanır.					
6	Boya ayarlarıyla ilgili temel bilgiye sahiptir.					
7	Öd kullanımının nedenlerini ve gerekliliğini bilir.					
8	Ebru teknesinin çeşitleri tanır.					
9	Ebru çeşitlerini bilir.					
TOPLAM						

ÖZ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ FORMU

Adı-Soyadı	:	
Sınıfı	:	
Numarası	:	

Bu form, “.....” konusunda kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtacak şekilde boşlukları doldurunuz.

1. Bu çalışmada neler yaptım?

.....

.....

2. Bu çalışmada neler öğrendim?

.....

.....

3. Bu çalışmada başarılı olduğum bölümler:

.....

.....

4. Bu çalışmada en çok zorlandığım bölümler:

.....

.....

5. Çalışmamı yaparken beklemediğim nelerle karşılaştım?

.....

.....

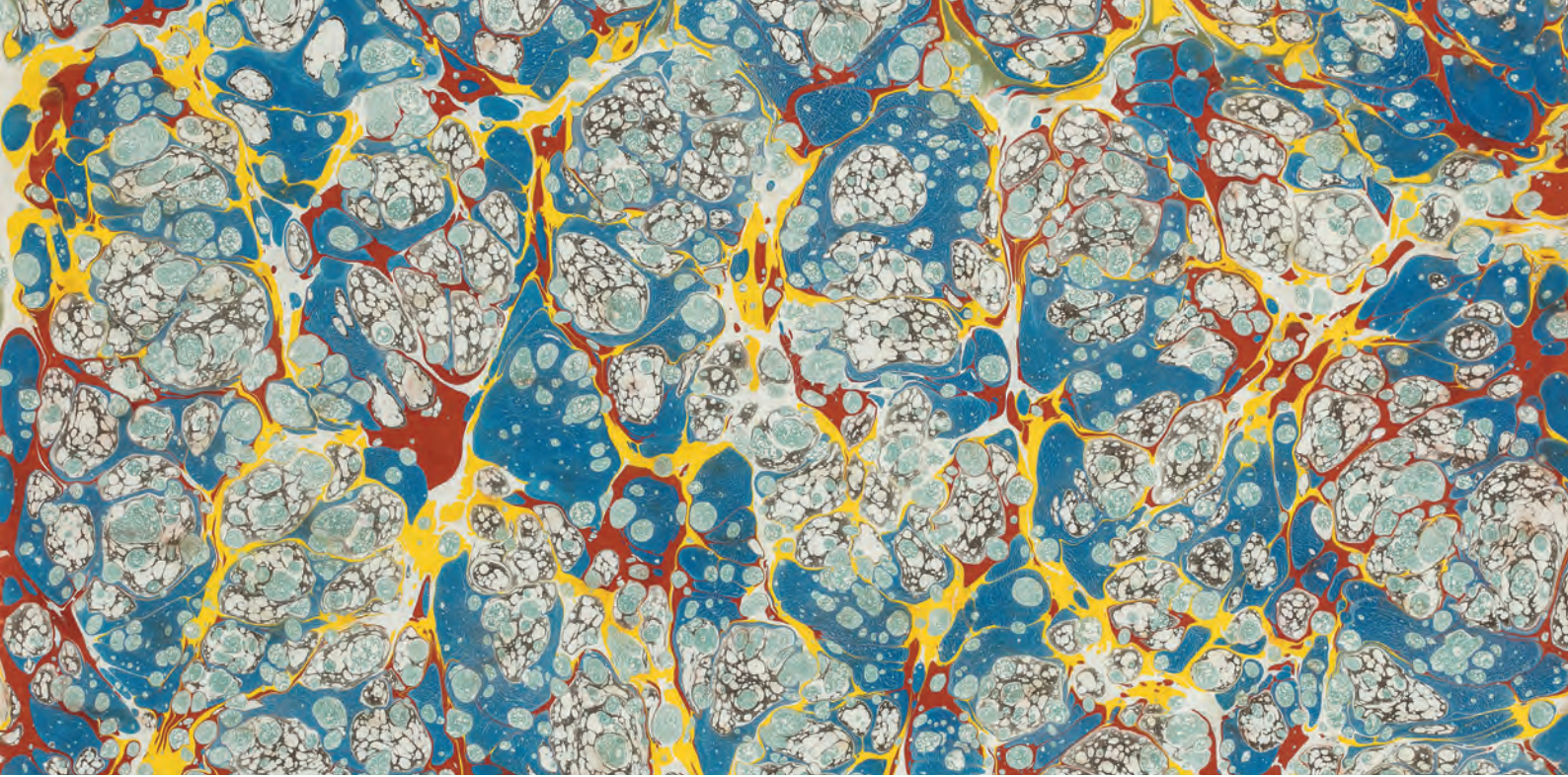
6. Bu çalışmayı tekrar yapsaydım şu şekilde yapardım:

.....

.....

2. ÜNİTE

EBRU ÇALIŞMALARI

2.1. Ebru Çeşitleri ile Çalışmalar

2. EBRU ÇALIŞMALARI

Hazırlık Çalışmaları

- 1) Çevrenizde bulunan bir ebru atölyesine giderek ebru uygulamalarını izleyiniz. Çevrenizde ebru atölyesi bulunmuyorsa Genel Ağ ve dijital ortamda yayınlanan ebru uygulamaları ile ilgili videoları izleyiniz.
- 3) Sizce ebru tekniği kağıt haricinde başka nesneler üzerinde de uygulanabilir mi?

2.1. EBRU ÇEŞİTLERİ İLE ÇALIŞMALAR

Kitabımızın birinci ünitesinde yer alan “Ebru Çeşitleri” bölümünde, geleneksel ebru çalışmalarına kısaca yer verilmişti. Bu bölümde ise ebruya yeni başlayanlara yardımcı olmak amacıyla özellikle uygulama aşamasında, çeşitli görseller kullanarak daha detaylı bilgiler verildi.

Tüm uygulamalı sanatlarda olduğu gibi ebru yapımı da sabır, sevgi, tecrübe ve emek ister. İyi bir ebrunun tekne ve boya ile ilgili ayarları ancak tecrübe sonucu tutturulabilir.

2.1.1. Ebru Çeşitleri ile Uygulamalar

a) Battal Ebru

Battal ebru ilk öğrenilecek ebru çeşididir. Battal ebru, sadece boyaların fırça yardımıyla kitre üzerine atılmasıyla oluşturulur. Biz ya da tarak gibi yardımcı şekillendirme araçları kullanılmaz. Boyalar atıldıktan sonra herhangi bir müdahale yapılmadan olduğu gibi bırakılır.

Tekneye ilk atılan boya koyu renkli ve genelde siyahtır (Görsel 54.a). Tercihe göre dört beş renk boya dengeli bir şekilde tekneye serpilir. Battal ebrunun güzelliğini belirleyen şey boyaların eşit aralıklar ve büyüklüklerle düşmesini sağlayacak fırça vuruşları ve ahengidir (Görsel 54.b, 54.c, 54.ç, 54.d).

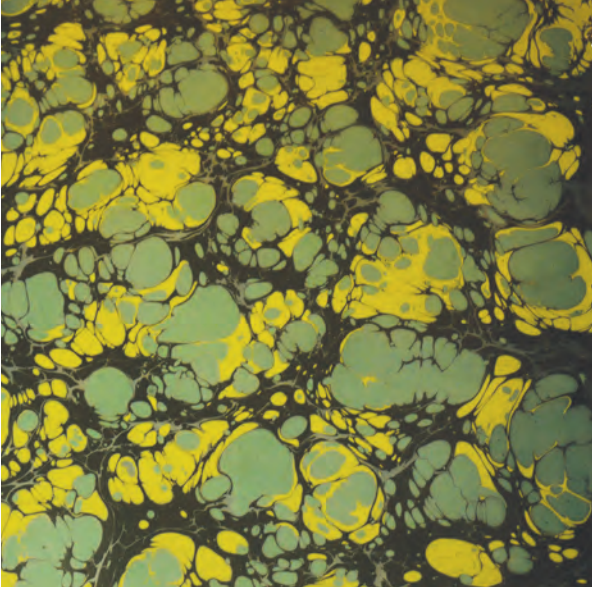
Ayarları yapılmış boyayı iyice karıştırdıktan sonra fırça boyaya batırılır. Boya fazlası kavanozun kenarına sürerek alınır. At kılı fırçalar, özellikleri gereği, boyayı orta kısmındaki boşlukta toplar. Bu nedenle ilk birkaç vuruşta boya gelmez. Boya gelmesi için fırça hızlı vurulmamalıdır. Çünkü boya bir anda dökülüp şiddetli bir şekilde dibe çökebilir. Ebru boyalarının ayarları atıldığı sıraya göre yapılır. İlk rengi attığımızda yüzeydeki gerilim artacaktır. İkinci renk boyanın zemindekinden daha açık ve yüzeyde açılabilmesi için ilk renkten daha kuvvetli olması gerekir. Bu işlem için de öd kullanılır. Üst üste atılan boyaların renklerinin kuvvetli olmaları için bir önceki renkten daha fazla öd ilave etmek gerekir.

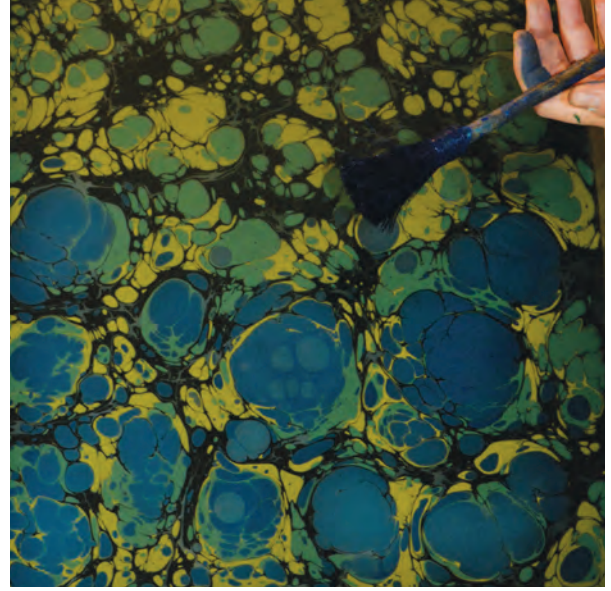
Görsel 54.a

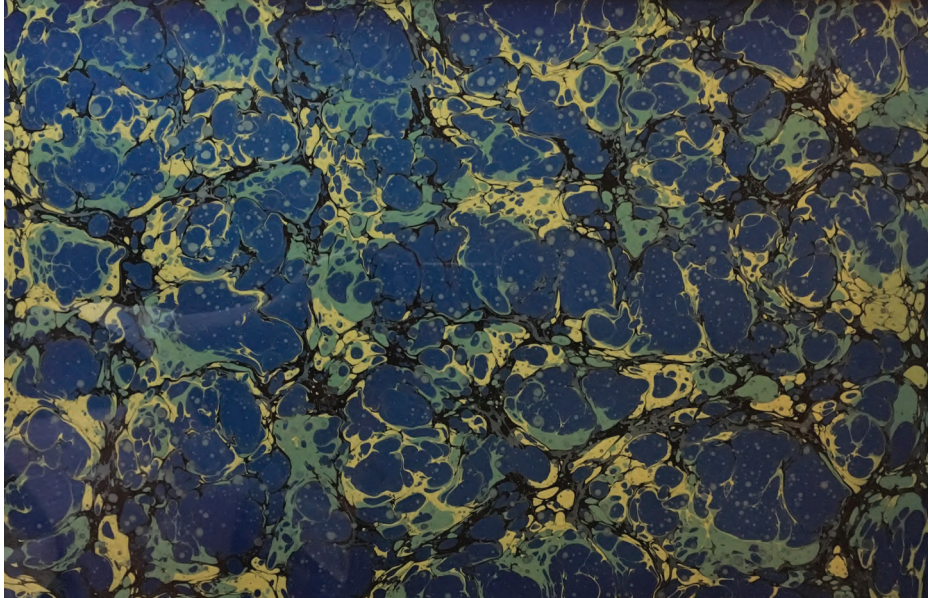
Görsel 54.b

Görsel 54.c

Görsel 54.ç

Görsel 54.d

Yaptığımız ebrunun üzerine mercimek tanesi büyüklüğünde serpmeler atılabilir. Bu ebruya “serpmeli ebru”, boyaların içine yağ ilave ederek yapılabilir buna “yağlı battal ebru”, sulandırılmış soluk renkte boyayla yapılıyor ise “hafif ebru” adı verilir. Şekil olarak mermer benzer görüntü oluşturan battal ebruya da “somaki battalı” adı verilir.

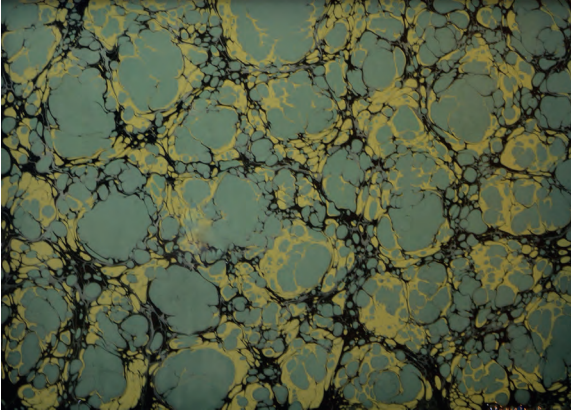
NOT

Battal ebru yaparken ister bir renk ister dört beş renk atalım, önemli olan attığımız rengin sayısı değil, renk dengesi ile yüzeyin boyaya doygunluğunun doğru hissedilmesidir.

b) Gel-git (Tarama) Ebru

Battal ebrudaki gibi tercih ettiğiniz boyalar sırasıyla tekneye atılır (Görsel 54.a). Daha sonra biz yardımıyla teknenin üst köşesinden başlayarak, önce yatay gel-gitler sonra dikey gel-gitler şeklinde hareket verilir. Bu tarama işlemini ne sıklıkta yapacağınızı kendiniz belirleyiniz (Görsel 54.b, 54.c, 54.d, 54.e)

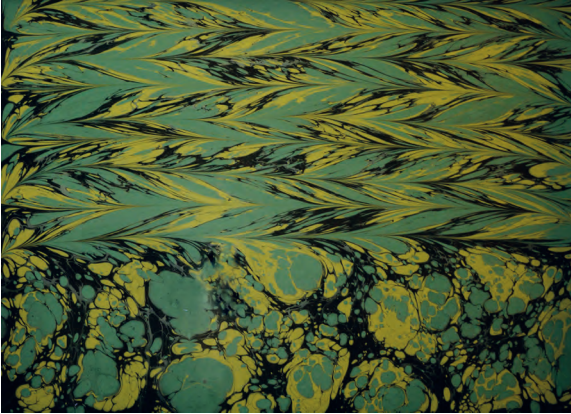
Zeminde; koyu renklerin, üzerine atılacaklarda ise kontrast (zıt) renklerin seçilmesi gel-git ebruda daha iyi sonuç verir (Görsel 54.f).

Görsel 55.a

Görsel 55.b

Görsel 55.c

Görsel 55.d

Görsel 55.e

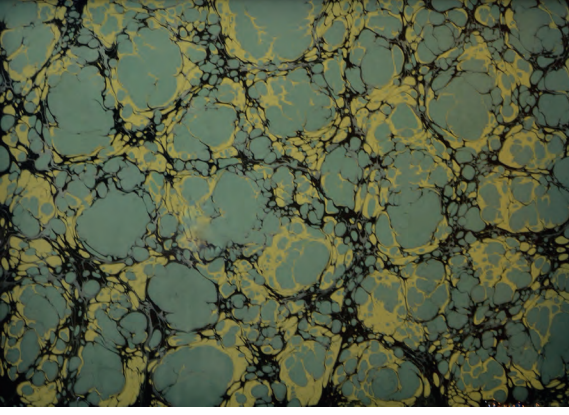

Görsel 55.f

c) Şal Ebru

Tekneye birkaç renkte battal attıktan sonra (Görsel 56.a), gel-git ebruda olduğu gibi boyayı biz ile tararız (Görsel 56.b). Oluşan gel-git ebru, önce teknenin sol üst köşesinden başlayarak, sağ alt köşeye kadar çapraz, sonra sağ üst köşeden sol alt köşeye kadar çapraz olarak taranır (Görsel 56.c).

Bir başka yöntem de tararken mümkün olduğu kadar eşit şekilde “S”ler çizerek hareket verilmesidir (Görsel 56.d,56.e). Görseldeki ebru bu şekilde yapılmıştır. Şal ebru üzerine serpmeye atılırsa buna “serpmeli şal” denir.

Görsel 56.a

Görsel 56.b

Görsel 56.c

Görsel 56.d

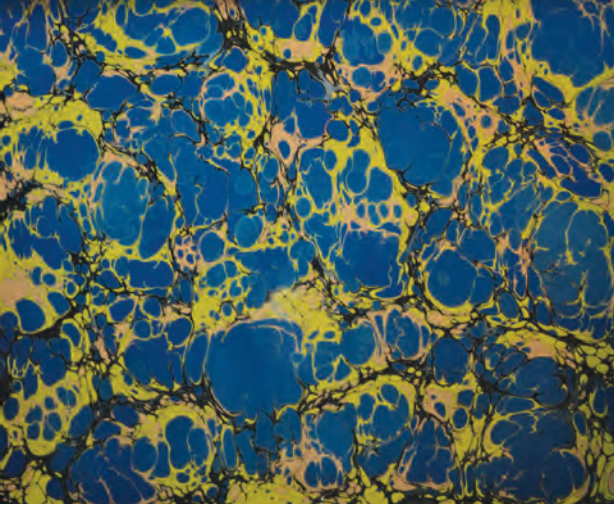

Görsel 56.e

ç) Taraklı Ebru

Ebruyu şekillendirmek için tarak kullanıldığı için bu ebru çeşidine “taraklı ebru” denilmiştir. Taraklı ebruya battal ebrunun (Görsel 57-a) üzerine gel-git yaparak başlanır(Görsel 57-b). Ortaya çıkan gel-git ebru, teknenin bir kenarından diğer kenarına doğru çekilerek taranır. Bu işlem yapılırken tarağın dışlarının kitreye temas edecek kadar sokulmasına dikkat etmek gerekir. Burada dikkat edilmesi gereken bir başka husus da ebru tarağının son yapılan gelgitin yönüne doğru dik yönde çekilmesi gerekliliğidir (Görsel 57-c).

Çalışmada kullanılan tarakların şekline ve çekiş hareketlerine göre farklı desenler meydana gelir. Tarakların iğneleri bazen düz, bazen ikişerli ya da üçerli gruplar halinde çakılmış olabilir. İğnelerin aralarındaki boşluklar da sık ya da geniş çakılabilir. Piyasada “midye kabuğu tarak” gibi özel şekiller oluşturmaya yarayan taraklar da vardır.

Görsel 57.a

Görsel 57.b

Görsel 57.c

Görsel 57.d

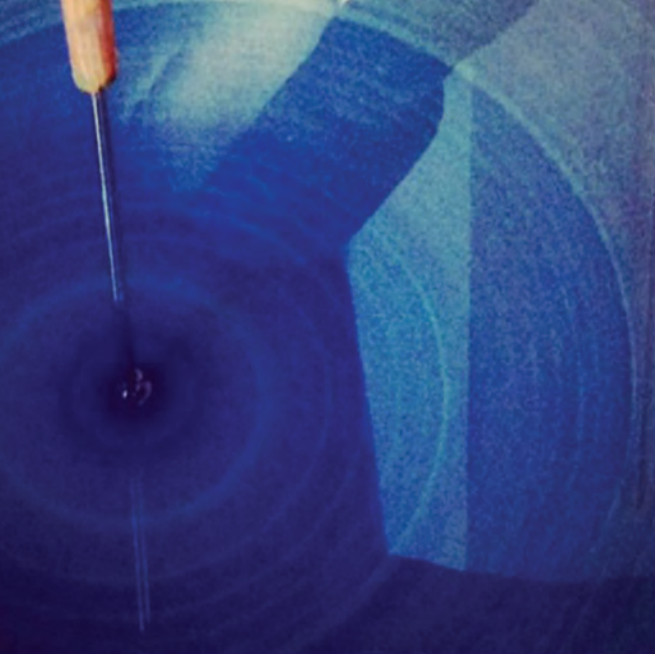
Etkinlik

Farklı tarak çeşitleri ile uygulamalar yapınız. Çalışmalarınızdaki gözlemlerinizi yararlanarak siz de kendi tarağınızı tasarlayarak taraklı ebru çalışmalarını yapınız. Ortaya çıkan taraklı ebrularınızı sergileyiniz.

d) Kumlu-Kılçıklı Ebru

Kumlu ebru, koyu kıvamlı bir teknede su oranı az olan boyalarla yapılır. Boyalar, yüzeye damlalıklarla ya da kalın bir bizle hep aynı noktadan sürekli doldurularak bir süre bekletilir. Lahor çividi veya içerisinde Lahor çividi konulan boyaların kumlu ebruda daha iyi sonuç verdiği bilinmektedir.

Teknede bekletilen ebru bir süre sonra çatlamaya başlar ve kuma benzeyen bir görüntü oluşur. Yaptığımız ebrunun üzerini kapatıp daha uzun süre bekletirsek "V" şeklini alan çatlaklar meydana gelir. Bu şekli alan ebruya da "kılçıklı ebru" denir (Görsel 58).

Not

Çalışmaya ara verildiği zaman, ebrunun şeklini bozacak tozların düşmesini engellemek amacıyla teknenin üzerinin cam veya başka bir malzeme ile örtülmesi son derece önemlidir.

Görsel 58: Kumlu Ebru Yapılışı

OKUMA PARÇASI

Necmettin Okyay'ın çiçekli ebrulara başlaması ile ilgili bir anısı:

Medresetü'l-Hattaâtîn'e tanımadığım bir zat gelerek çiçekli ebrû yapmamı istedi. 'Efendi beyim, bu sanatta öyle çiçek filan olmaz; gerçi eskiler tecrübe etmişler ama o da çiçeğe pek benzemez' dedim. Adam: 'hoca değil misiniz? Yapmanız lazım' cevabını verince eve geldim, tekneyi kurdum; çiçek şekillerini çıkarmak için uğraşmaya başladım. O sırada evimize çok sevdiğim arkadaşım Hattat Macid Bey geldi. Ben lâle şekli çıkarmaya çalışıyordum. Mâcid'im birden: 'Birader şu uçları yukarı doğru çeksene!' dedi. Ben hayatımda iş bilmeyenlerden o işe dair çok şey öğrenmişimdir. Bu da öyle oldu. Elimdeki tek at kuyruğu kılını teknenin içinde iki taraftan yukarı doğru çekince şekil tıpkı lâleye benzedi. Çok heyecanlandım ve zevklendim. Günlerden cuma olduğu için benim vazifeli bulunduğum Üsküdar Yeni Vâlîde Camii'ne gittik. Namazdan sonra lâle, sümbül, karanfil, o mevsimde hangi çiçekler varsa hepsinden alıp eve getirdim; onlara bakarak ebrû teknesinde tek at kuyruğu kılıyla aynını resmetmeye başladım. İşte Mâcid'in o ikazı ve Rabbimin lütf u keremiyle bu iş oldu... (M.Uğur Derman, "Türk Sanatında Ebrû" 1977)

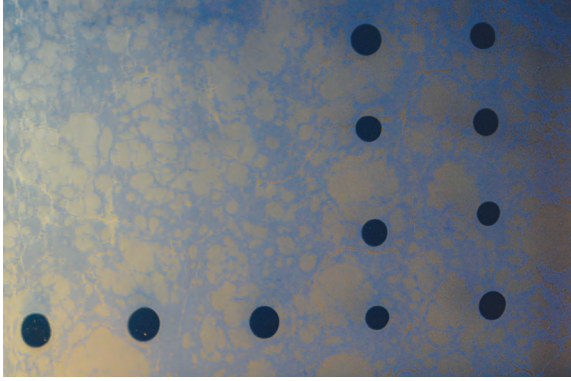
*Medresetü'l-Hattaâtîn: Hüsni Hat ile İslam kitap sanatlarının öğretim ve eğitimi için 1915'te kurulan Osmanlı müessesesi. (İslam Ansiklopedisi)

e) Hatib Ebru

Hatib ebru yaparken kullandığımız boyaların öd ayarları çok önemlidir. Aynı renk boyadan olmak üzere az ödlü ve daha çok ödlü iki kavanoz zemin boyası hazırlanır. Hazırlanan boyalar zemine atılır. Çalışmaya başlamadan önce zemin atıldıktan sonra biz yardımıyla boyalar tek tek denenerek akan boyalar varsa öd ilavesi yapılır.

Hatib ebruda zemin rengi açık, desende kullanacağımız renkler ise koyu olur. (Boyanın suyu fazla ise açık, suyu az ise koyu olacaktır.) Zemin ebrusunun üzerine 35x50 cm boyutlarında bir tekne için uzun kenarı boyunca beş, kısa kenarı boyunca dört sıra eşit aralıklarla renk konulur (Görsel 59.a). Teknenin tamamına eşit olarak dağıtılmış iç içe renkli damlalar yerleştirilir. Eğer en alttaki renk, zeminle kontrast (zıt) koyu bir renk seçilirse hatib ebrumuzun desenleri daha canlı gözükecektir (Görsel 59.b, Görsel 59.c).

Boyaların yerleştirilmesi bitince sıra biz ile şekil vermeye gelir. Biz yardımıyla damlalar dıştan içe, içten dışa veya aşağıdan yukarı, yukarıdan aşağıya doğru çizilerek farklı hatib desenleri oluşturulur (Görsel 59.d, Görsel 59.e).

Görsel 59.a

Görsel 59.b

Görsel 59.c

Görsel 59.d

Görsel 59.e

f) Çiçekli Ebrular (Necmettin Ebrusu)

Ebruculuk tarihinde Necmettin Okyay'dan önceki dönemlerde de çiçek (kır çiçekleri) ve buket ebru denemelerine rastlanır. Fakat Türk ebrusunda ilk kez Necmettin Okyay gerçek çiçekler toplayarak onları incelemiş; lale, karanfil, menekşe, sümbül, gelincik, kasımpatı, gonca ve gül üzerinde çalışarak, bu çiçekleri başarıyla stilize etmiştir. Öğrencisi Mustafa Düzgünman ise hocasının öğrettiği çiçeklerden başka papatyayı da ebruculuk koleksiyonuna katan isim olmuştur.

Çiçekli ebrularda bir rengin iki tonundan hafif bir zemin atılır. İşe ilk önce sap ve yaprak kısımlarından başlanır. Bunun için uygun bir biz yardımıyla yeşil boyadan yuvarlaklar oluşturulur. Yine biz ile sap şekli verilir. Daha sonra sapların ucuna yapılacak çiçeğe uygun renkte damlalar konur. En son olarak da biz ile çiçeğin formuna uygun bir biçimde şekil verilir.

Not

Yan kâğıdı olarak kullanılacak çiçekli ebrularda cilt kapağı kaldırıldığında birisi kapak üzerinde diğeri ise kapağın karşısında kullanılmak üzere birbirinin aynı iki çiçek yapılır.

Görsel 60: Hercai Menekşe-Ahmet Sacit Açıkgözoğlu

Etkinlik

Öğrendiklerinizden ve gözlemlerinizden yola çıkarak sevdiğiniz bir çiçeği ebru tekniğine uygun tasarlayıp uygulayınız.

Lale

Yine önce hafif bir zemin atılır. Lalenin sap ve yaprak kısmını oluşturmak için -üstteki altta- kinden biraz daha büyük olacak şekilde- iki yeşil damlayla başlanır (Görsel 61.a). Eğer kullanılan biz kalınsa büyük ince ise küçük damlalar oluşacaktır. Damlaların istenilen büyüklüğe ulaşması için iç içe boya konulabilir. Bu durumda, boyanın içindeki ödden dolayı damarlı bir görünüm oluşur.

Sonra biz ile üstteki yeşil damlayı tam ortasından yukarı doğru çekerek sap çıkarılır. İnce olursa hemen önceki çektiğimiz hizanın yanından bir kez daha biz çekerek sap kalınlaştırılabilir (Görsel 61.b, Görsel 61.c).

Yaprakları oluşturmak için ise sapın sağ ve sol yanından sıra ile dışarıdan içeriye doğru ve alttaki damlanın ortasından geçerek aşağıya kadar çekilir. Böylece, iki yanda kalp şeklinde yapraklar oluşacaktır. İnce bir biz yardımıyla uç kısımlarını yukarı doğru çekerek yapraklar tamamlanır (Görsel 61.d, Görsel 61.e).

Lalenin çiçek kısmına gelince çiçek renginden tercih ettiğimiz renkler ile iç içe damlalar konulur. Son damla üste yakın atılır (Görsel 61.f). Daha sonra, renkli damlanın tam ortasından dıştan içe doğru çiçeğin merkezine kadar çizilir (Görsel 61.f). Son olarak damlanın sağ ve sol yanındaki uçlarından yukarı doğru çekildiğinde lale oluşur (Görsel 61.h).

Görsel 61.a

Görsel 61.b

Görsel 61.c

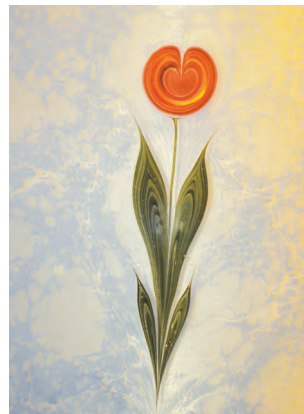
Görsel 61.d

Görsel 61.e

Görsel 61.f

Görsel 61.g

Görsel 61.h

Not

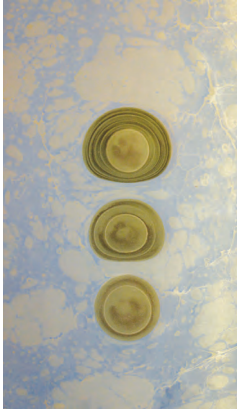
Çiçekli ebru olabildiğince hızlı ve seri çalışmayı gerektirir. Çünkü çalışma zamanı uzadıkça boyada çatlama ve kopmalar meydana gelir.

Karanfil

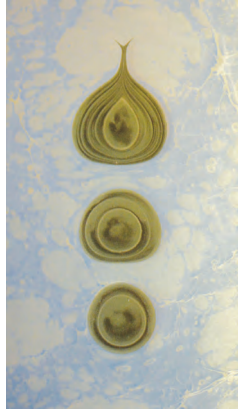
Hafif bir zemin atıldıktan sonra, laledeki damlalardan biraz küçükçe, üst üste üç adet yeşil damla konulur (Görsel 62.a). En üsteki damlanın ortasından yukarı doğru bizle çekilerek sap kısmı oluşturulur (Görsel 62.b). Yine laledeki gibi bizle sapın iki yanından dıştan içeriye doğru en alta kadar çizilir. Böylece dal ve yaprakları oluşur (Görsel 62.c). Sonra ince bir biz yardımı ile sivriltilme yapılarak yapraklara son şekli verilir (Görsel 62.d).

Karanfilin çiçek kısmına gelince dalın ucuna, bu kez yan yana olacak şekilde, çiçeğin renginden üç adet damla konulur. Ayrıca yine çiçek renklerinden, taç yaprakları oluşturmak için sapın birleştiği noktaya yeşil damlalar eklenir (Görsel 62.e, Görsel 62.f).

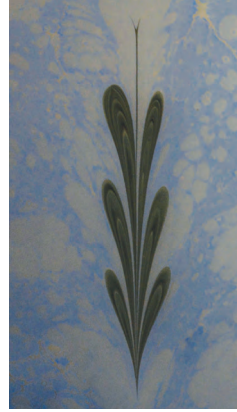
Daha sonra ince tel bir biz ile çiçek rengimizin kenarlarına sırasıyla önce dışa sonra içe doğru küçük hareketlerle çizgi çizilerek karanfil formu verilir. Taç yapraklarını şekillendirirken de önce çiçekten taç yaprağına doğru sonra taç yaprakdan çiçeğe doğru bizle çizilerek şekil verilir (Görsel 62.g, Görsel 62.h).

Görsel 62.a

Görsel 62.b

Görsel 62.c

Görsel 62.d

Görsel 62.e

Görsel 62.f

Görsel 62.g

Görsel 62.h

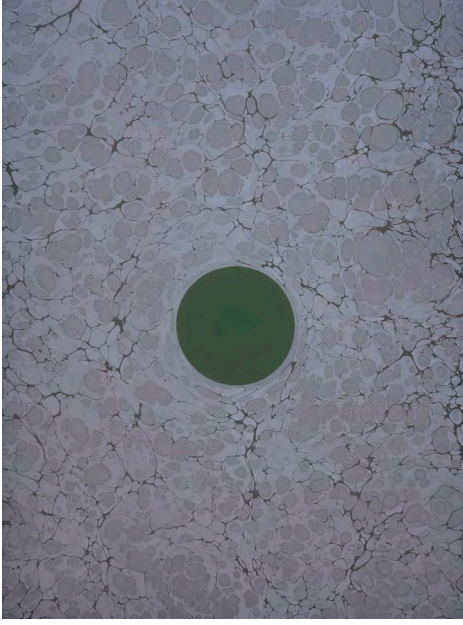
Not

Çiçekli ebruları çalışırken kirlenmemiş ve temiz bir kitre üzerinde daha iyi sonuç alırız.

Kasımpatı

Buket veya demet çiçekler için sap ve yaprakların yapılışı ise şöyledir: Teknenin ortasına büyükçe yeşil bir damla konulur (Görsel 63.a). Damlanın ortasından yukarıya doğru ilk sap çekilir. Daha sonra yanlara doğru dilediğimiz kadar dal çıkarabiliriz (Görsel 63.b, Görsel 63.c.).

Dallar oluştuktan sonra dalların altına yeni bir yeşil damla konulur. İlk sapın iki yanından olacak şekilde, yukarıdan en alta kadar bizle çekilerek yapraklar ve sap meydana getirilir (Görsel 63.d, Görsel 61.e). Son aşamada sapların üzerine, tercih ettiğimiz çiçek türünün rengine uygun renkte damlalar konur (Görsel 63.f, Görsel 61.g, Görsel 63.h). Daire şeklindeki damlaları ince biz yardımıyla dıştan merkeze doğru sık aralıklarla tarayarak çiçekleri oluştururuz (Görsel 63.i, Görsel 63.i).

Görsel 63.a

Görsel 63.b

Görsel 63.c

Görsel 63.d

Etkinlik

Yapılış aşamalarını anlatan metni okuyup, görselleri takip ederek seçtiğiniz renklerle kasımpatı buketi yapınız.

Görsel 63.e

Görsel 63.f

Görsel 63.g

Görsel 63.h

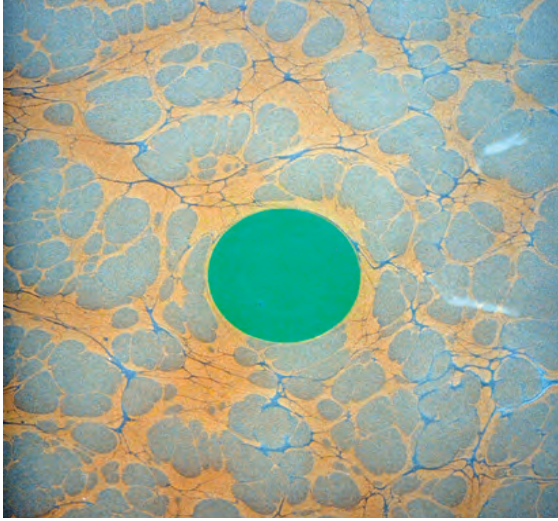

Görsel 63.i

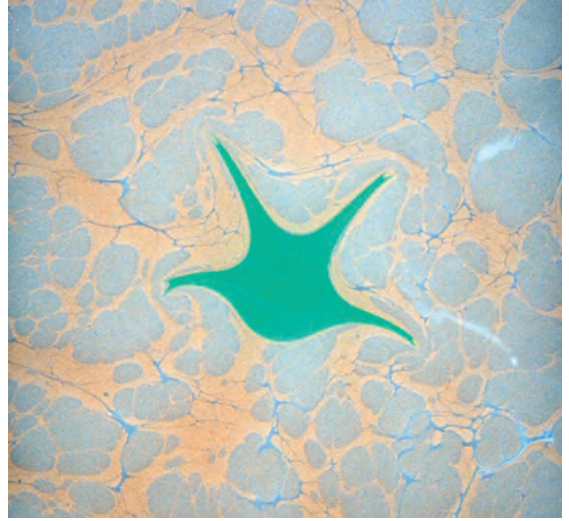

Görsel 63.i

Papatyanın Dal ve Yapraklarının Yapılış Aşamaları

Görsel 64.a

Görsel 64.b

Görsel 64.c

Görsel 64.d

Görsel 64.c

Papatya Çiçeklerinin Yapılış Aşamaları

Görsel 65.a

Görsel 65.b

Görsel 65.c

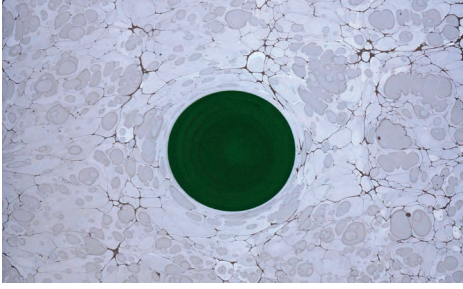
Görsel 65.d

Sümbülün Yaprak ve Çiçeğinin Yapılış Aşamaları

Zemin ebrumuzu attıktan sonra bir tane yeşil damla konulur (Görsel 66.a). Bu damla biraz büyük olmalıdır. Çünkü sap ve yapraklar kısmı tek bu damladan oluşturulacaktır. Damlanın ortasından yukarı doğru biz ile çekerek dal kısmı oluşturulur (Görsel 66.b).

Sonra damlanın iç kısmından yay şeklinde yukarı doğru çekilir (Görsel 66.c, Görsel 66.d). Bu işlem, sapın iki yanında kalacak biçim olmalıdır. Böylece sap ve yapraklar oluşur (Görsel 66.e).

Daha sonra çiçek renginden alınarak özel bir biz yardımıyla (Piyasada, hızlı çalışmayı kolaylaştırmak için üretilmiş bizler mevcuttur.) çok sayıda küçük yuvarlaklar konulur (Görsel 66.f, Görsel 66.g). Öyle ki ortaya üzüm salkımını anımsatan bir şekil çıkmalıdır. Sonunda, ince tel bizle şekil verilerek sümbül oluşturulur (Görsel 66.h, Görsel 66.ı, Görsel 66.i, Görsel 66.j)

Görsel 66.a

Görsel 66.b

Görsel 66.c

Görsel 66.d

Görsel 66.e

Görsel 66.f

Etkinlik

Sümbül yapım aşamalarını okuyup görselleri inceleyerek değişik renklerde sümbül uygulamaları yapınız.

Görsel 66.g

Görsel 66.h

Görsel 66.i

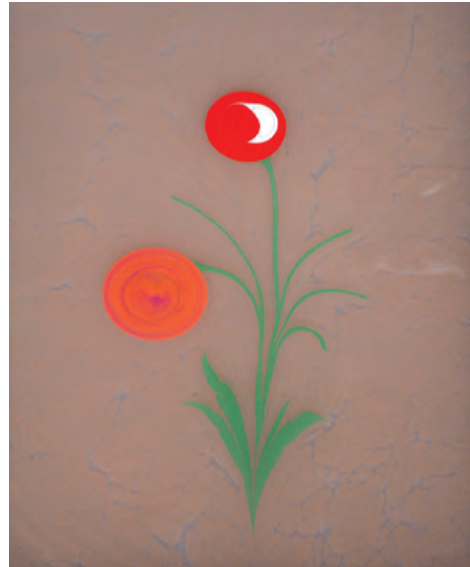

Görsel 66.i

Görsel 66.j

Karışık Buket Yapılış Aşamaları

Görsel 67.a: Karışık buket yapılış aşamaları

Görsel 67.b: Karışık buket yapılış aşamaları

Etkinlik

Karışık buket yapılış aşamalarını inceleyerek sevdiğiniz farklı çiçeklerden oluşan karışık buketinizi tasarlayarak uygulayınız.

2.2.2. İşlevsel Nesneler Üzerinde Ebru Tekniği Uygulamaları

Türk ebru sanatı, tanımında da belirttiğimiz gibi kıvamlı su üzerine, geleneksel ebru boyalarının, at kılından yapılmış fırçalarla serpilmesi ve kâğıda alınması ile yapılan uygulamaları içerir. Ebru tekniği kâğıt haricinde başka yüzeyler üzerinde de denenmiştir. Ancak klasik ebruda kullanılan boyalar farklı yüzeylere uygulanabilse de hiçbirinde kâğıt üzerindeki gibi canlı durmamıştır.

Toprak boyalar özellikle cam ve seramik gibi sırlanma veya fırınlanma işlemi gerektiren malzemeler üzerinde olumlu sonuç vermemektedir.

Geleneksel ebru malzemeleri kullanılarak yoğunluğu artırılmış su üzerinde ebru tekniği ile boyamalar yapıldığı gibi bazı hazır boyalarla suyun yoğunluğunu arttırmadan da çalışılabilmektedir. Ayrıca ebru tekniği, boya sanayisindeki gelişmelerle birlikte başka alanlar için üretilmiş boyalarla da değişik malzemeler üzerinde denenmiştir.

Günümüzde; deri, seramik, kumaş, ahşap, cam, mum vb. malzemeler ebru tekniği ile renklendirilmektedir. Boya olarak uygulanacak zeminin özelliğine göre seramik ve kumaş boyaların yanı sıra çeşitli akrilik ve sentetik boyalar da kullanılmaktadır.

Kumaş Üzerine Ebru Uygulama

Bu tarz uygulamalarda boyayı kolay emen kumaşlar tercih edilir. En iyi sonuç veren kumaş cinsi ise ipektir. Fakat ipek pahalı olduğu için saten, şifon, tafta gibi kumaşlar daha çok kullanılmaktadır. Boya olarak da piyasada kolaylıkla bulunabilen hazır ebru kumaş boyaları daha iyi sonuç vermektedir. Boya uygulamasından önce kumaşın şaplanması ve boyama işleminden sonra boyanın sabitlenmesi için tersten ütülenmesi gerekir.

Günümüzde hemen hemen tüm tekstil ürünlerinde (şal, fular, eşarp, elbise, mendil, gömlek, kravat, bez çantalar, masa örtüsü, nevresim, perde vb.) ebru tekniğinin kullanıldığını görebilmekteyiz.

Kumaş Üzerine Ebru Uygulama Örneği

Kumaşa ebru uygularken kullanacağımız tekne, kumaşın ölçülerine göre hazırlanmış teknelerdir. Çalışmaya yoğunlaştırılmış su üzerine fırça yardımıyla boya atılarak başlanır.

Tercihimize göre 3-4 renk boya kullanılabilir. Çiçekli ebrular hariç kâğıda uygularken kullandığımız tüm ebru çeşitleri kumaşa da uygulanabilir. Bunların içerisinde: Battal, gel-git, şal, bülbül yuvası en çok kullanılan ebru çeşitleridir.

Boya atma işlemimiz sona erdiğinde önceden şaplanmış olan kumaş alınır. Kumaşın büyüklüğüne göre en az bir kişinin yardımı ile uçlarından gererek ortasından kenarlarına doğru dikkatlice tekneye yatırılır. Eğer yalnız çalışıyorsak kumaşın önceden kenarlarından bir kasnağa gerilmesi gerekir.

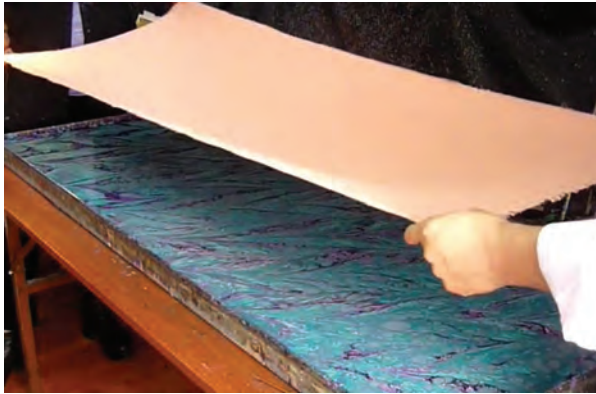
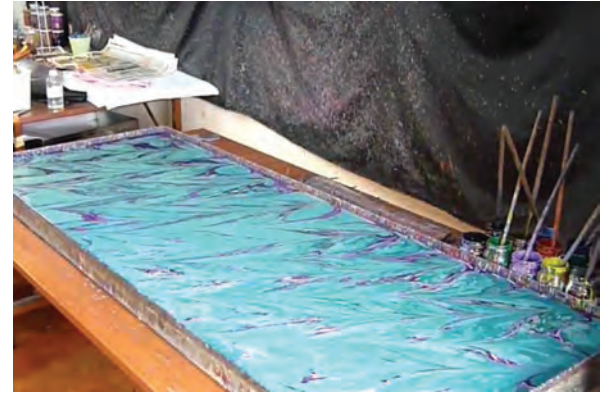
Tekneye yatırılan kumaş boyayı emmesi için bir süre bekletildikten sonra kendimize yakın kenarından yavaş bir şekilde kaldırılır. Kurumaya bırakılan kumaşa boyanın sabitlenmesi için kumaşın tersinden ütüleme yapılır (Görsel 69).

Etkinlik

Ebrularınızı kullanarak defter kapağı ve kitap ayrıçları yapınız.

Görsel 68: Ebru kullanarak yapılmış kitap ayrıçları

Görsel 69: Kumaşa Ebru Uygulaması,
Eda Özbekkangay

Ebru Tekniği Uygulanarak Yapılmış eřitli Tasarımlar

Görsel 70.a: Ebru tekniği uygulanarak yapılmış tasarımlar, Eda Özbekkangay

Görsel 70.b: Ebru tekniği uygulanarak yapılmış tasarımlar-Eda Özbekkangay

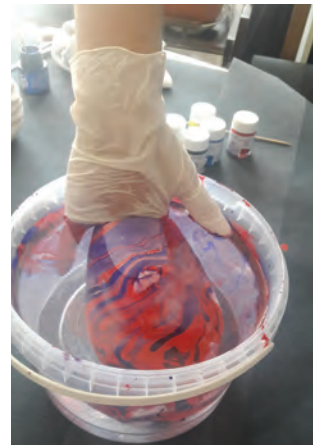
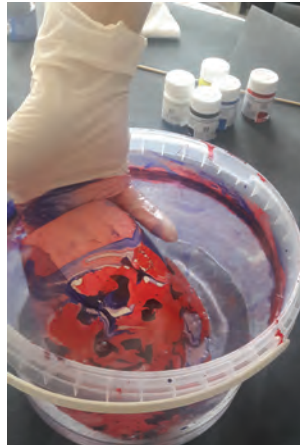
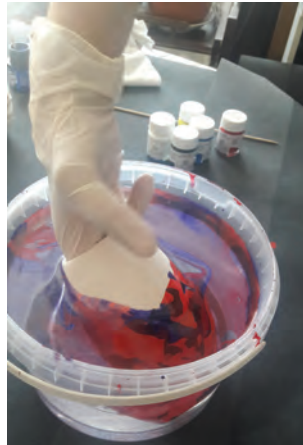
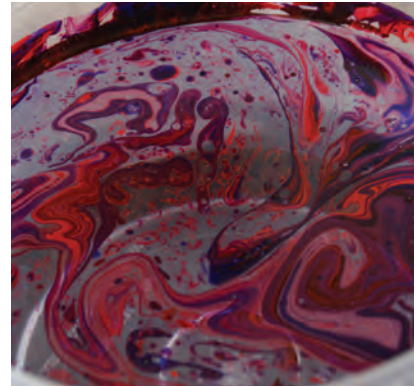
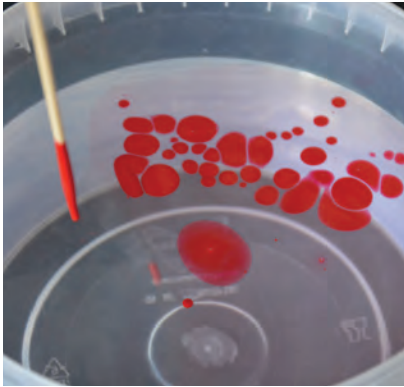
Seramik Üzerine Ebru Uygulama

Bu uygulamada hazır seramik boyalar kullanılır. Bunun sebebi olarak da hem sonuçların daha iyi olması hem de fırınlama veya vernikleme gibi işlemleri gerektirmemesi gösterilebilir.

Renklendireceğimiz objenin yüksekliğinden küçük olmayacak derinlikte bir kaba su doldurulur (Hazır seramik boyası kullanırken suyun yoğunlaştırılması gerekmemektedir.). Seramik objemiz ise birinci pişirimi yapılmış bisküvi (ham) objedir.

Seramik objeyi seramik yardımcı malzemelerinden olan gözenek kapatıcıyla önceden boyarsak daha iyi sonuç alınır. Seramik boyasına batırılmış kürdan yardımıyla boyalar suyun üzerine damlatılır. İstenilen renkleri su üzerine damlattıktan sonra klasik ebrudan farklı olarak biz yardımı ile değil, üfleyerek yönlendirip şekil verilir.

Boyalar suyun üzerinde çabuk donabileceğinden hızlı çalışmak gerekmektedir. Boyaların şekillendirme işlemi bitince seramiğin tamamı suyun içine girecek biçimde yavaşça suya batırılır. Suya batırırken döndürerek şekil verilebilir. Boyama işlemi biten seramik objeyi kurumaya bırakınız (Görsel 71).

Görsel 71: Seramik Üzerine Ebru Tekniği Uygulama

Görsel 72: Seramik Üzerine Ebru Tekniği Uygulamaları

Etkinlik

Yapılış aşamalarını takip ederek kumaş, deri, seramik, mum, ahşap vb. malzemeler üzerine ebru uygulamaları yapınız (Cam üzerine uygulamalarda cam boyalarını tercih ediniz.) .

Fikir Verebilecek Tasarım Örnekleri

Görsel 73: Farklı objeler üzerine ebru tekniği uygulama örnekleri

Etkinlik

Yalancı Ebru

Geleneksel ebru boyalarından farklı malzemelerle de ebru çalışmaları yapılabilir. Bu tekniklerden en çok bilinenleri yağlı boya ve akrilik boyaların inceltmesiyle yapılan çalışmalardır. Uygulama aşamaları geleneksel ebru ile aynı olan bu çalışmalara “yalancı ebru” denir.

Arkadaşlarınızla “yalancı ebru” çalışmaları yaparak sınıf panosunda sergileyiniz.

2. Ünite

Ölçme ve Değerlendirme Formları

AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU

YÖNERGE: Bu form, arkadaşınızı değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneğe (X) işareti koyunuz.

Etkinlik Adı :

Uygulayanın

Adı- Soyadı :

Arkadaşının

Adı- Soyadı :

Sınıfı : **Numarası :**

ÖLÇÜTLER		Her zaman	Bazen	Hiçbir zaman
1	Arkadaşım, atölye kurallarına uyar.			
2	Arkadaşım, diğer arkadaşlarla uyumlu çalışmak konusunda hassastır.			
3	Arkadaşım, tekne ve boya kıvamlarını ayarlar.			
4	Arkadaşım, malzemelerini etkin ve düzenli kullanır.			
5	Arkadaşım, grup çalışmalarında sorumluluğunu bilir.			
6	Arkadaşım, ebru dersinde istekli davranır.			
TOPLAM				

NOT: Akran değerlendirme formunun toplamında, iki kez “bazen” ya da bir kez “hiçbir zaman” seçeneğini işaretleyen, arkadaşının eksiklerinin giderilmesi ve başarılı olabilmesi için ona yardımcı olması gerekir.

2. ÜNİTE - EBRU ÇALIŞMALARI

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Adı-Soyadı :

Sınıfı :

Numarası :

YÖNERGE: “Ebru Çalışmaları Ünitesi”ndeki bilgi ve beceriyi en doğru şekilde ifade eden seçeneğin altına (X) işareti koyunuz.

GÖZLENECEK DAVRANIŞLAR		Çok iyi	İyi	Orta	Kabul edilebilir	Çok zayıf
1	Kullanacağı boyaların öd ve su ayarlarını yapar.	5	4	3	2	1
2	Ebru fırçasını doğru kullanır.					
3	Battal, taraklı ve şal ebruyu uygular.					
4	Çiçekli ebruların yapım aşamalarını doğru bilir ve uygular.					
5	Biz ile doğru biçimlendirme yapar.					
6	Teknedeki boya kalıntılarını ve hava kabarcıklarını yok eder.					
7	Kâğıdı tekneye doğru yatırır ve tekneden doğru alır.					
8	İşlevsel nesnelerin üzerinde ebru uygulamaları yapar.					
9	Yalancı ebruyu uygulayabilir.					
TOPLAM						

3. ÜNİTE

EBRUDAN FARKLI TASARIMLAR

3.1. Ebrudan Tasarımlar

3. EBRUDAN FARKLI TASARIMLAR

Hazırlık Çalışmaları

- 1) Hafif ebrunun zemin olarak kullanıldığı eserleri araştırınız.
- 2) Ebru ile hangi malzemeleri birleştirerek kolaj yapabilirsiniz? Araştırınız.

3.1. EBRUDAN TASARIMLAR

3.1.1. Hafif Ebru Üzerinde Özgün Tasarımlar

Önceki bölümlerde tanıtılan “hafif ebru” çeşidinin klasik ebru sanatında yazı yazmak amacıyla kullanıldığı belirtilmiştir. Zamanla bu kullanımının yanı sıra hafif ebru üzerine farklı sanatsal malzemeler de denenmiştir. Pek çok sanatçı ebru üzerine; minyatür, sulu boya, yağlı boya vb. çalışmalar denemiş ve başarılı eserler vermişlerdir.

Bu farklı çalışmalar sadece “hafif ebru” ile sınırlı kalmamış bir çok ebru çeşidi ile de başarılı çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Görsel 74: Mutluhan Taş-Nesimi-150 cm x 250 cm-Ebru Üzerine Yağlı Boya

Görsel 75: Mutluhan Taş-Ahmet Yesevi-150 cm x 250 cm Ebru üzerine yağlı boya

Günümüzde özellikle akademik olarak resim eğitimi alan sanatçılarımız, ebru sanatı ile resim sanatını birleştiren başarılı eserler ortaya koymaktadır.

Ebru üzerine farklı yaklaşımlara örnek olarak Ressam Mutluhan Taş'a ait çalışmaları gösterebiliriz. Görüldüğü üzere ressam, ebru üzerine yapılan yağlı boya çalışmasını büyük ebatlarda yapmıştır. Bu büyüklükteki çalışmalar için ressam, 80 lt su alabilen bir kitle tankı hazırlamıştır. Sanatçı, resim için yağlı boya kullanırken ebrular için ebru kumaş boyası kullanmıştır (Görsel 77-78-79-80-81).

Görsel 76: Mutluhan Taş-Selamlama-60 cm x 80 cm
Ebru üzerine yağlı boya

Görsel 77: Mutluhan Taş-Destur-150 cm x 250 cm
Ebru üzerine yağlı boya

Görsel 78: Mutluhan Taş-Aynalı Baba
150 cm x 250 cm-Ebru üzerine yağlı boya

Resim sanatı ile ebru sanatını birleştiren diğ er bir sanatçımız Garip Ay'dır. Sanatçının ebru ile ilk tanışması ebruların üzerine sulu boya resim çalışmaları yaparak olmuştur. Garip Ay su yüzeyini kullanarak farklı etkiler yansıtmak için toprak boya­ların dışında da boya­lar ve teknikler denemiştir.

Görsel 79: Garip Ay-Ceylan-ebru üzerine sulu boya

Görsel 80: Garip Ay-Atlar-ebru üzerine sulu boya

Görsel 81: Garip Ay-ebru üzerine sulu boya

Görsel 82: Garip Ay-Atatürk, Ebru üzerine sulu boya

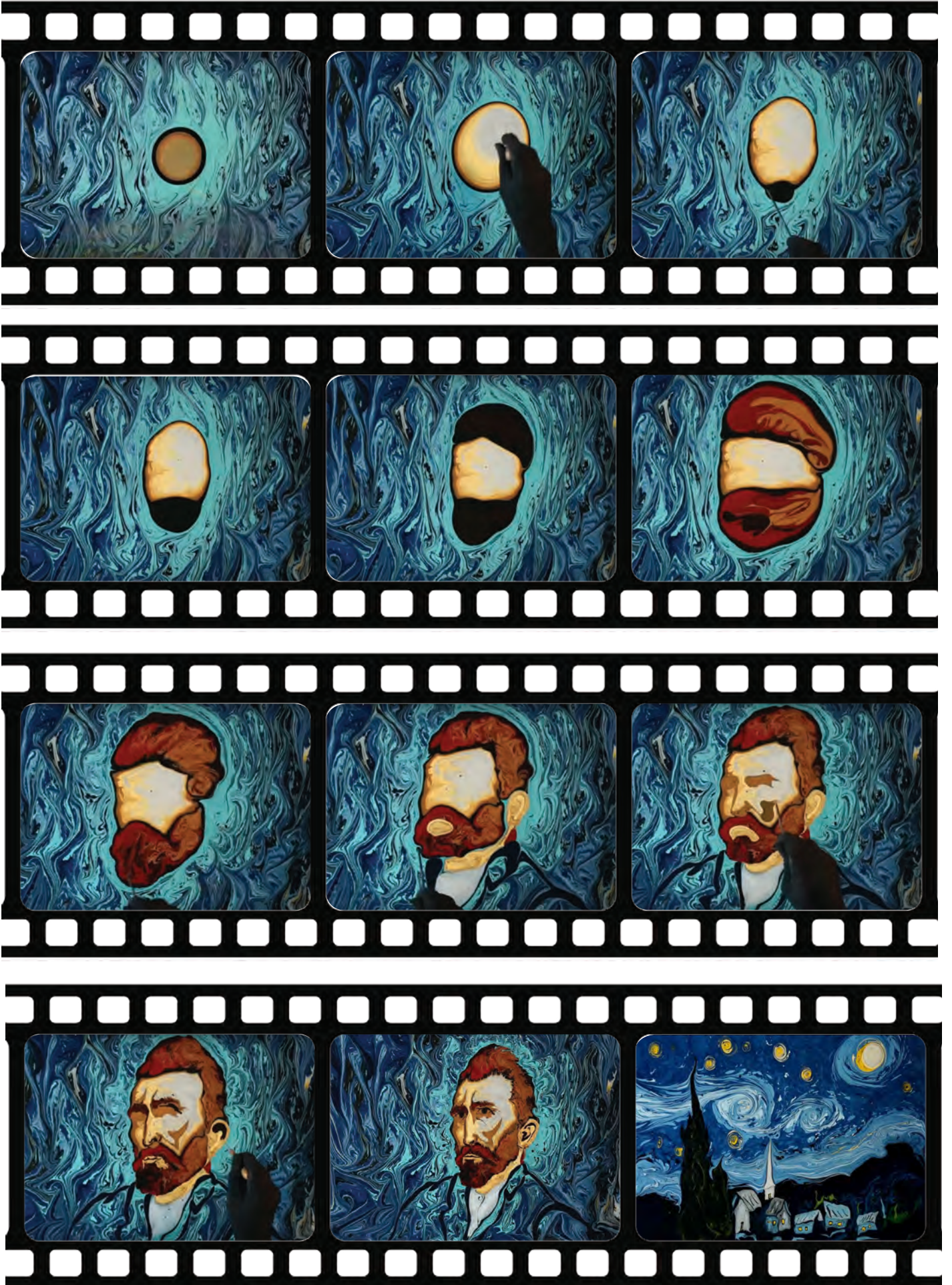
Garip Ay son yıllardaki çalışmalarında, “süreç sanatı (procces art)” adı verilen akıma benzer bir yaklaşımı benimser. Kökleri soyut dışavurumcu ressam Jakson Pollock’a (1912-1956) dayanan bu akıma göre yaratım süreci saklı bir süreç olmayıp tam aksine eserin temel niteliklerinden birisi olduğu görüşü ile hareket edilir. Garip Ay buradan esinlenerek ebru çalışmalarının bütün yapılış aşamalarını videoya çekmiş ve bu videoları paylaşımına açmıştır.

Görsel 83: Garip Ay

Etkinlik

Hafif ebru üzerine farklı boyama teknikleri, kolaj vb. yöntemler uygulayarak kendi özgün tasarımlarınızı yapınız.

Görsel 84: Garip Ay-Van Gogh Portresi yapılış süreci ve Yıldızlı Geceler

Günümüz ebru sanatçılarından Ebru Gülbahçe Kurban, “Yekta” isimli eserinin ilk aşamasında çok sayıda çiçekli ebruyu el yapımı kâğıt üzerine çalışmıştır (Görsel 85.a, Görsel 85.b). Hazırladığı ebruları 85 cm x 75 cm zemin üzerine yeniden tasarlayarak ortasında “ta’lik hat nokta” kullanmıştır (Görsel 85.c, Görsel 85.d, Görsel 85.e).

Görsel 85.a

Görsel 85.b

Görsel 85.c

Görsel 85.d

Görsel 85.e

3. Ünite

Ölçme ve Değerlendirme Formları

3. ÜNİTE - EBRUDAN FARKLI TASARIMLAR

DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

Adı-Soyadı :
Sınıfı :
Numarası :

YÖNERGE: “Ebrudan Farklı Tasarımlar Ünitesi”ndeki bilgi ve beceriyi en doğru şekilde ifade eden seçeneğin altına (X) işareti koyunuz.

GÖZLENECEK DAVRANIŞLAR		Çok iyi	İyi	Orta	Kabul edilebilir	Çok zayıf
1	Kullanacağı boyaların öd ve su ayarlarını yapar.	5	4	3	2	1
2	Ebru fırçasını doğru kullanır.					
3	Ebru ile kolaj çalışmaları yapar.					
TOPLAM						

1.Ünitenin Ölçme ve Değerlendirme Sorularının Cevap Anahtarı

Aşağıda boş bırakılan yerlere uygun kelimeleri yazınız.

1. XX. yüzyılın başlarına kadar “**ebrî**” ismiyle anılan bu sanatın adı, zamanla “ebru”ya dönüşmüştür.
2. Bugün elimizde bulunan en eski tarihli ebru, **Arifi**’nin 1539/1540 tarihli “**Gûy-ı Çevgan**” adlı eserindedir.
3. Ebru, kıvamlı, **suyun üzerine** , gül dalı ve **at kılından** mamül fırçalar yardımıyla, **öd** ilave edilerek ayarlanmış, **suda erimez** boyaların serpilip, kağıda alınmasıyla oluşan kağıt bezeme sanatıdır.
4. Ebru, geçmişte **cilt** ve **hat** sanatında yardımcı bir sanat dalı olarak kullanılmıştır.
5. C) İbrahim Çallı
6. B) Trilin

SÖZLÜK

A

aharlamak : Ahar; nişasta, şap ve yumurta akı maddelerinden yapılır. Elde edilen bu sulu madde kağıt üzerine sürülür veya kağıt bu maddeye batırılır. Böylece kağıt parlak görünür. Kaba, pürüzlü ve kalemın yürümesine müsait olmayan kağıtlar, aharlanmak suretiyle yazı yazmaya müsait hale getirilir.

D

deste-seng : Ebruda kullanılacak olan boyları ezmeye yarayan taş. Destizeng veya el taşı olarak da bilinir.

E

ebre : Ebru kelimesinin Çağatayca' dan geldiği söylenen asıl şekline verilen ad.

ebri : Ebru kelimesinin " Ebru " şeklinde söylenmeden evvelki eski yazılış ve söyleniş şekli.

ebru : Kıvamlı suyun üzerine, gül dalı ve at kılından mamül fırçalar yardımıyla, sığır ödü ilave edilerek ayarlanmış, suda erimez boyların serpilip kağıda alınmasıyla oluşan kağıt bezeme sanatıdır.

G

geven : Latince Astragalus adı ile anılan, yüksek dağlarda kendiliğinden yetişen dikenli bir bitki. Kitre bu bitkinin öz suyundan elde edilir.

i

icazet : Okuduğu ilimleri, branşı veya sanatı bitirenlere hoca tarafından verilen ehliyet vesikası. İzin, diploma.

K

kitre : Geven bitkisinin üzerinin çizilerek dışarıya akan öz suyunun sertleşmesinden elde edilen madde.

kolaj : Elde mevcut her türlü basılı, çizili yada fotografik malzemenin bir yüzey üzerine yeni bir kompozisyon oluşturacak şekilde yapıştırılması.

kubur : Bazı evrak ve hat eserlerinin buruşup katlanmasını engellemek için rulo yaparak korunmasını sağlayan silindirik mahfaza (koruyucu).

M

mikleb : Eski ciltlerde sol kapak üzerinde bulunan ve ön tarafı örten bölüme verilen ad.

R

risale : Küçük kitap, broşür.

Ş

şamua kâğıt : Özellikle kutsal kitaplarda tercih edilen yüksek satürasyonlu (doğru) sarı renkte bir kâğıttır. Geri dönüşüm yapılan kâğıtlardan elde edilir.

şemse : Yazma kitapların cildine, baş sayfalarının üst bölümüne ya da kumaş, kapı ve pencere gibi yerlere çizilen veya işlenen güneş biçimindeki süs.

şemse cilt : Adını deri üzerine işlenen şemse motifinden alan cilt türü.

T

ta'lik hat : Ta'lik kelime anlamı asma, askıda bırakmadır. İran'da ortaya çıkmıştır. Harfler yuvarlak, yumuşak, akıcı ve sadedir. Bazı harflerin kolları uzayıp gitmiş askıda gibi durur.

tertib (tertip) : Uygun bir sıraya, düzene koyma, sıralama.

tuğrakeş : Padişahın divan üyesi olan antlaşma, berat, menşur, name ve fermanların başına tuğra çeken görevli.

KAYNAKÇA

- Acar, M. Şinasi (2015). *Osmanlı'da Günlük Yaşam Nesneleri*. İstanbul : YEM Yayınları.
- Başar, Fuat & Tiryaki, Yavuz (2006). *Türk Ebru Sanatı*. İstanbul : Gözen Kitap ve Yayınevi.
- Chambers, Anne (1986). *Marbling Paper*. Printed in Hong Kong.
- Çoktan, Ahmet (1992). *Türk Ebru Sanatı*. İstanbul : Bilginer Yayın Organizasyonu.
- Dere, Ömer Faruk (2011). *Devlet-i Aliyyeden Günümüze Ebrû Sanatı*. İstanbul : İnkılâb Yayınları.
- Derman, M. Uğur (1977). *Türk Sanatında Ebru*. İstanbul : Ak Yayınları Ltd.
- Ebru Yapım Teknikleri. *Hobi Dünyası*, Sayı : 11.
- Göktaş, Uğur (1987). *Ebru Terimleri Sözlüğü*. İstanbul : Anadolu Sanat Yayınları.
- Lopategui, Miren (1993). *Decorative Marbling*. İtalya : Merehurst Ltd.
- Mandıracı, Sabri (1994). Ebru Sanatının Günümüzdeki Konumu Nedir? Geleceği Nasıl Daha İyi Olabilir? *Kamu ve Özel Kuruluşlarla Orta Öğretimde, Üniversitelerde El Sanatlarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri Kitabı*. Ankara.
- Medeiros, A. Wendy (1994). *Marbling Techniques*. Broadway, New York : Watson Guptill Publications.
- Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Güzel Sanatlar Lisesi Geleneksel Türk Sanatları Ebru Dersi Öğretim Programı. (2016).
- Ovalıoğlu, İlhan (2007). Osmanlı Belgelerinde Ebru ve Etiket Arşivin Rengi. İstanbul : Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özçimi, M., Sadrettin. (2007). *Geçmişten Geleceğe Türk Ebru Sanatı. İSMEK Türk Kitap Sanatları Sempozyum Bildirileri Kitabı*. İstanbul.
- The Crafty Hands Collections. (1996). *Marbling*. Paris: Aurum Press Ltd.

Genel Ağ Kaynakçası

- <https://ceramicartsnetwork.org/wp-content/uploads/2010/09/marbled-slipware1.pdf> , 10.01.2019
- <http://ismek.ist/blog/icerik.aspx?p=1224> , 10.01.2019
- https://markcampbellceramics.files.wordpress.com/2013/09/20130206_102251.jpg , 15.10.2018
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts , 10.01.2019
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yazimkilavuzu&view=yazimkila-vuzu , 15.10.2018

Görsel Kaynakça

Kapak 1 : Tüzin Tiryaki. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Kapak 2 : Doç. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Kapak 3 : Alparslan Babaoğlu. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Kapak 4 : Ebru Gülbahçe Kurban. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Ünite 1 Kapak : Tüzin Tiryaki. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 1 : Başbakanlık Osmanlı Arşivi.

Görsel 2 : Başbakanlık Osmanlı Arşivi.

Görsel 3 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 18.

Görsel 4 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 5 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından hazırlanmıştır.

Görsel 6 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 15.

Görsel 7 : Topkapı Müzesi Arşivi.

Görsel 8 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 18.

Görsel 9 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 18.

Görsel 10 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 18.

Görsel 11 : Özbekler Tekkesi. Eda Özbekkangay koleksiyonu.

Görsel 12 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 1.

Görsel 13 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 14 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 15 : Özel koleksiyon

Görsel 16 : Özel koleksiyon

Görsel 17 : (17.a, 17.b, 17.c, 17.d) Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 1.

Görsel 18 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 19 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 20 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 21: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 22 : Shutterstock. Görsel no: 127113512. 10.09.2018

Görsel 23 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 24 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 25 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 26 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 27 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 28 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 29 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 30 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 31 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 32 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 33 : Doç. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 34 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 35 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 36 : Tüzin Tiryaki. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 37 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 38 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 39 : Tüzin Tiryaki. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 40 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 41 : Tüzin Tiryaki. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 42 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 43 : Tüzin Tiryaki. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 44 : Elif Yurdakul. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 45 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 15.

Görsel 46 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü 15.

Görsel 47 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 48 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 49 : Doç. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu, Tüzin Tiryaki, Elif Yurdakul. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 50 : Doç. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 51 : Başbakanlık Osmanlı Arşivi.

Görsel 52 : Süleymaniye Kütüphanesi. Nusret Hepgül ebru albümü.

Görsel 53 : Doç. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Ünite 2 Kapak : Sabri Mandıracı. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 54 : Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 55: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 56: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 57: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 58: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 59: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 60: Doç. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Görsel 61: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 62: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 63: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 64: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 65: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 66: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 67: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 68: Bu kitap için komisyonumuz tarafından çekilmiştir.

Görsel 69: Eda Özbekkangay. Sanatçının kendi arşivinden.

Görsel 70: Eda Özbekkangay. Sanatçının kendi arşivinden.

Görsel 71: Bu kitap için komisyonumuz tarafından uygulama ve çekim yapılmıştır.

Görsel 72 : <https://ceramicartsnetwork.org/daily/pottery-making-techniques/ceramic-decorating-techniques/magnificent-marbling-using-colored-slips-to-create-marbled-patterning-on-pottery/>

https://markcampbellceramics.files.wordpress.com/2013/09/20130206_102251.jpg

Bu kitap için komisyonumuz tarafından kolaj olarak tasarlanmıştır.

Görsel 73 : Lopategui, Miren. (1993). Decorative Marbling. İtaly : Merehurst Ltd.

Ünite 3 Kapak : Garip Ay. Sanatçının kendi arşivinden.

Görsel 74, 75, 76, 77, 78 : Mutluhan Taş. Sanatçının kendi arşivinden.

Görsel 79, 80, 81, 82, 83, 84 : Garip Ay. Sanatçının kendi arşivinden.

Görsel 85 : Ebru Gülbahçe Kurban. Sanatçının kendi koleksiyonundan.

Ekler kapak: Doç. Dr. Ahmet Sacit Açıkgözoğlu. Sanatçının kendi koleksiyonundan.